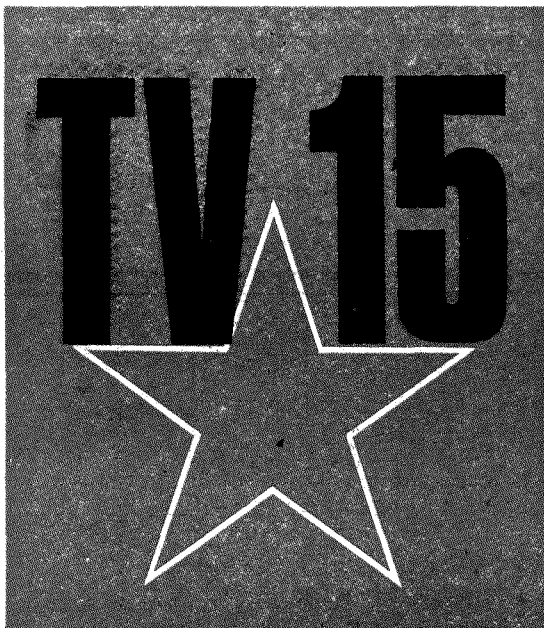

Št. 6 • 17. februarja 1977 • Leto XV

Proslave, dokaz osveščenosti

Nujno je podpirati pobude za proslavljanje tistih dogodkov, ki pomembneje zagotavljajo kontinuiteto in razvijanje tradicije naše revolucije in NOB, predvojnega delavskega gibanja ter posameznih prelomnih dogajanj iz naše politične, gospodarske in kulturne zgodovine.

To je bilo poudarjeno na predsedstvu republiške konference SZDL Slovenije, ki je pred nedavnim razpravljalo o vlogi in izhodiščih obeleževanja pomembnejših družbenopolitičnih, zgodovinskih in kulturnih dogodkov iz našega družbenopolitičnega dela, narodne zgodovine in zgodovine mednarodnega delavskega gibanja.

Takšna proslavljanja, je bilo ugotovljeno, so dokaz politične osveščenosti in hotenja delovnih ljudi in občanov, da svoj kraj in delovno organizacijo ter delovne dosežke tesneje povežejo v naše celotno družbeno dogajanje. Takšne njihove pobude je potrebno zato soočiti s skupnimi družbenimi interesi in hotenji, ter jim s skupnim dogovorom v socialistični zvezi zagotavljati skupne družbene smotre in izhodišča.

Pri načrtovanju in organiziranju proslav do sedaj nismo ravnali vedno v skladu s takimi stališči. Prevečkrat smo se soočali s tehnokratskimi in malomeščanskimi obeleževanji posameznih dogodkov, ki niso imela jasnega družbenopolitičnega izhodišča, in zato osnovni nosilci proslavljanja in razvijanja tradicij naše revolucije in NOB, niso bili pritegnjeni v krog neposrednih nosilcev vsebine praznovanja. Pogosto je bila praksa zatekanja in iskanja različnih pokroviteljev avtoritativnih organov in posameznikov, ki naj bi prireditvam dala zunanjo veljavo in ugled, namesto napora, da bi za proslave in prireditve, ki jih delovni ljudje organizirajo v temeljni organizaciji združenega dela ali kateri koli drugi družbeni skupnosti in organizaciji, to praznovanje zaupali njim.

Organizatorji proslav so pogosto težili k veličastnosti in monumentalnosti proslav in obeležij, ki so jih postavljali, ne da bi upoštevali gospodarske razmere in svoja razpoložljiva sredstva in njim ustrezno prirejali po videzu skromnejše in predvsem vsebinsko skladnejše proslave. Smotnejše in koristnejše bi tudi bilo, da bi sredstva za spominska obeležja dogodkov iz zgodovine namenjali za izgradnjo splošno koristnih objektov, kot so šole, vrtci, zdravstveni in kulturni domovi, tovarne in drugi, ter tako na najneposrednejši način povezovali preteklost in tradicijo s sedanjimi potrebami ljudi in pogoji njihovega razvoja. Organiziranje praznovanj zahteva tudi večjo usklajenost in pravočasnost njihovega načrtovanja, tako v temeljnih samoupravnih skupnostih ter organizatorjev v občinah, kakor tudi v regijah in republiki.

Zato je predsedstvo RK SZDL Slovenije sprejelo sklep o organiziranju proslav in drugih prireditev na ravni republike, s pozivom, naj občinske konference SZDL sprejmejo podobne sklepe za občinske potrebe.

Ta sklep ureja postopek oblikovanja vsakoletnega programa proslav republiškega pomena, zagotavlja vsebinsko usklajenost programa z družbenopolitičnim, zgodovinskim in kulturnim pomenom posameznih dogodkov, zagotavlja usklajenost programa z vsakoletnimi materialnimi možnostmi, v skladu z značajem posamezne proslave ali prireditve določa način izbire govornikov na proslavah in oblikuje načela za organiziranje drugih proslav v krajevnih skupnostih, organizacijah združenega dela, občinah in regijah.

KAKO JE DRUSCHKE MORIL JESENIŠKE MLADINCE
TUDI TRDO IZGOVORJENA BESEDA SEŽE GLOBOKO V SRCE

stran 4
stran 6

za pokal TV 15 — za pokal TV 15 — za pokal TV 15 — za pokal TV 15 — za pokal TV 15

Mladi v kočevskih gozdovih

Kočevski Rog — Sindikalno športno društvo Gozdar z Novega mesta — je v soboto pripravilo skupaj z organizacijama ZZB NOV in ZRVS iz Novega mesta pohod pionirjev — smučarjev v Kočevski Rog. Manifestacijo so združili tudi s tradicionalnim tekmovanjem v smučarskem teku za pokal časnika TV-15, ki je privabilo več kot štirideset pionirjev iz osnovnih šol novomeške občine.

Ker je dolina že precej časa brez snega, organizatorji niso mogli pripraviti smučarskega tekmovanja v Občicah pod Rogom, kjer je bil običajno pri spominski plošči TV-15 štart in cilj tega zanimivega teka. Preselili so se v Kočevski Rog k Ribniku, kjer so na skromnih snežnih krpah kljub vsemu izpeljali tekmovanje.

Na pohodu proti Rogu so se pionirji in borci najprej ustavili v Občicah pri spominski plošči, kjer je v letih 1944 do 1945 delovala komanda relejnih kurirskih postaj Slovenije, ki je bila srce 145 postaj štajerskega, dolenjsko-notranjskega, primorskega, gorenj-

skega in koroškega relejnega sektorja. O pomenu te zgodovinske točke, ki jo najbolj poznamo kot »TV-15«, je pionirjem govoril borec Franc Jerina. Poudaril je vlogo kurirjev med narodnoosvobodilnim bojem, vrstnikov današnjih pionirjev.

Pionirji so imeli postanek še v Črmošnjicah, Komarni vasi in še na nekaterih drugih točkah v Rogu, kjer je o zgodovinskih dogodkih spregovoril prvoborec Stane Goršič.

Na smučarskem tekmovanju na Ribniku so imeli največ uspeha pionirji in pionirke z osnovne šole Bršljin. Zmagali so v obeh kategorijah in zaslužno osvojili prehodni pokal »TV-15«, ki jim ga je v imenu uredništva našega časnika izročil borec Stane Goršič. Poleg tega so zmagovalnim ekipam izročili pokale organizacij ZZB NOV in ZRVS Dolenjske Toplice. Dolenjski gozdarji, ki so organizatorji in poborniki tega tekmovanja, si prizadevajo, da bi ta prireditev dobila širši republiški pomen.

SLAVKO DOKL

za pokal TV 15 — za pokal TV 15 — za pokal TV 15 — za pokal TV 15 — za pokal TV 15

od torka do torka

Sreda, 9. februarja 1977

V Beogradu so sporočili, da bodo konec tedna pričeli izplačevati letna nadomestila za zdravljenje nosilcev »partizanske spomence 1941« in udeležencem španske državljanske vojne. Izplačali bodo po 4032 dinarjev.

Komisija IK predsedstva CK ZKJ je ugotovila visoko stanje obrambne pripravljenosti v gospodarstvu in nekaterih družbenih dejavnostih.

V Frankfurtu tudi po letu dni niso ugotovili, kdo je morilec jugoslovanskega konzula Edvina Zdobca.

Četrtek, 10. februarja 1977

V Beogradu je bila pod predsedstvom Staneta Dolanca razširjena seja IK predsedstva CK ZKJ o neugodnih momentih v ekonomskem gibanju.

Minilo je leto dni od smrti revolucionarja in znanstvenika Borisa Zihlerla.

Petek, 11. februarja 1977

V Heidelbergu so po dvaintridesetih letih izsledili vojnega zločinca, gestapovca Clementa Druschkeja, ki je ves čas vojne deloval na Jesenicah.

V New Delhiju je v dvainšedemdesetem letu umrl indijski predsednik Fahrudin Ali Ahmed.

Generalni sekretar OZN Kurt Waldheim je na svoji bližnjevzhodni turneji prispel še v Jeruzalem.

Sobota, 12. februarja 1977

Heimatdienst je na Koroškem spet začel protislovensko hujšakaško akcijo v zvezi s krajevnimi napisi.

V Parizu se je začel sestanek devetnajstih držav v razvoju o mednarodnem gospodarskem razvoju in sodelovanju.

Proti odkritemu gestapovcu C. Druschkeju je pričal tudi njegov sodelavec esesovec Notsch.

Ponedeljek, 14. februarja 1977

V Indiji so pokopali predsednika republike Alija Ahmeda.

Generalni sekretar OZN Kurt Waldheim je zaključil svojo dvainšestdesetno turnejo po Bližnjem vzhodu. Turnejo je ocenil kot koristno za »razčiščevanje stališč«.

V Zahodni Evropi se intenzivno pripravljajo na beograjsko konferenco.

Torek, 15. februarja 1977

Zvezni sekretar za zunanje zadeve Miloš Minić je odpotoval na obisk v Tanzanijo, Madagaskar in Zambijo.

V Španiji so izpustili iz ječ štiri pripadnike baskovske organizacije ETA.

V Mostarju je bila uradna razglasitev univerze »Džemal Bijedić«.

Skupaj smo trpele

Naši Manci z dobrimi željami!

Prosimo vas, če med »utrinki in odmevi« objavite nekaj utrinkov iz življenja Mance Golob-Filipič, s katero smo skupaj trpele... Nedolgo tega je praznovala sedemdeseto obletnico življenja, pa se jo — njene sotrpinke — spominjamo s toplimi željami.

Zdaj živi v Radovljici, rodila se je v Praprotnem pri Škofji Loki.

Izhaja iz delavske družine, kjer je bilo osem otrok. Oče Peter je bil žagar, zato so si otroci sami morali služiti kruh. Mance je kot osemletna deklica morala v službo za pestunjo in tako je že kot otrok sama občutila zapostavljanje in izkoriščanje revnih in delovnih ljudi. Kasneje kot starejša dekle se je posvetila gostinskemu poklicu.

V letu 1941, ko je okupator zasedel našo deželo, so se v okoliških gozdovih kmalu pojavili prvi partizani, s katerimi je vsa Golobova družina takoj navezala stike. Za njih so zbirali hrano, orožje in njim potreben material. Mance je tudi na svojem delovnem mestu pridno zbirala podatke o premikanju sovražnikove vojske in o nameravanih hajkah na partizane ter o tem borci tudi pravočasno obveščala. Njena dva brata sta se kmalu pridružila partizanom. Ko je Nemcem to prišlo na uho, so marca 1942 aretirali očeta, mamo, Manco in sestro Julko. V škofjeloških zaporih so jih zasliševali in strahotno mučili. Ker niso ničesar izvedeli, so jih odpeljali v Begunje... Tu so Golobovi kmalu izvedeli, da je padel starejši sin. Gestapo pa je poklical v svojo pisarno očeta in mater ter jima pokazal slike mrtvega sina, bratranca Staneta Žagarja. Ker jih Golobova nikakor nista hotela prepoznati, so zaradi maščevanja očeta obsodili na smrt. Že 19. 4. 1942 je bil dodeljen v skupino 50 talcev, zaradi jeseniškega župana Karla Lukmana, ki so ga 17. 4. 1942 smrtno ranile partizanske krogle sredi Jesenic. Te talce so odpeljali v Mathausen, Gusen I. in jih tam tudi postrelili.

Mama Marjanca je bila izredno hrabra žena in tudi tedaj ni klonila. Dejala si je: »V gozdovih živi še en sin in tega Nemci ne bodo dobili!« V tem upa-

Manca Golob-Filipič

nju je živela dolgo, toda žal — tudi ta sin je padel leta 1942. Mance je to novico mami povedala šele naslednje leto.

V tem času so v Begunjah streljali tudi žene. Mance se je hudo bala za svojo mamo, zato je želela čimprej proč od tega grozotnega zapora, kamorkoli. Ta želja se ji je kmalu uresničila! Vse tri so s transportom poslali v Ravensbrück. Tu so jih že na postaji čakale nemške nadute paznice v esesovskih uniformah, s psom in bičem v roki ter z revolverjem za pasom.

Ze prvi trenutki ob prihodu v lager so bili strašni. Slekli so jih do golega, jim dali cikle in cebrasto obleko s številko na rokavu. Vsako upanje na skrajšnji konec je odpadlo, za njih se je vojna tu šele začela. Neverjetna disciplina, težavno delo, slaba in zelo pičla hrana ter razne nalezljive bolezni, to je bila vsakodnevna skrb teh žena z enim samim ciljem, kako si ohraniti življenje.

Manca ni bila sama, poleg bolehnih sestre je imela veliko skrb za 64-letno mamo, zato je v stalni napetosti in s tesnobo v srcu spremljala vsa ta grozotna dogajanja, sleherni dan, tri leta. Njena mama je že po nekaj mesecih zbolela, imela je tumor v glavi. Skozi očesno duplino so jo punktirali. Po za- slugi in skrbni negi naših in čeških zdravnic kaz- njenk, ki so jo dolgo ščitile, je ozdravela.

Manca je večinoma delala v pralnici. Zaradi stal- ne mokrote in mraza je dobila hudo sklepno revmo, da je skoraj pet mesecev ležala v bolnišnici. S po- močjo naših in tujih zdravnic je ozdravela. Vrnila se je na svoje delovno mesto. Njena pomoč sotrpinkam je bila velika. Mnogim je menjavala perilo, kar je bilo življenjsko važno, saj so se vedno bolj širile nalezljive bolezni. Želja po ohranitvi sleherne naše Slovenke, je bila med nami tako močna, da je ta medsebojna pomoč mnogim rešila življenje. Naše žene so vso skrb in prizadevanje Mance cenile. Ve- dele so, da za nobeno ceno ne bi šla rada brez mame domov, zato so ji pomagale in Mancino mamo šti- rikrat rešile gotove smrti.

Tudi ob koncu vojne, na poti iz taborišča, so imele težave, da jim ni omagala. Trikrat so jo zad- nji hip rešile pred streli besnih esesovcev... Konč- no je prišla rešitev za vse, toda Mance je morala mamo z visoko temperaturo oddati v sanatorij Uher- ske Hradišče. Zalostna je z drugimi nadaljevala pot v svobodno domovino in v svoj osamljeni dom.

Manca Golob-Filipič je še danes družbenopolitično aktivna, pripravljena vsakomur priskočiti na pomoč, saj drugačna ne more biti!

VIKA AMBROZIC,
Hrušica 1,
p. Jesenice

Za Tiskovni sklad TV 15

Pošiljam nekaj sestavkov. Če boste katerega objavili, vas prosim, da od honorarja — name- njenega meni — nakažete 500 dinarjev v Ti- skovni sklad TV 15.

SRECKO SORLI,
Blejska Dobrava 10,
p. Blejska Dobrava

Mrzle deževne noči 1942. leta

Odmev na knjigo »Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli«

V knjigi »Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli« je opisana zaplemba čevljev pri čevljarju Zu- panu na Stari Savi v bližini Hermanovega mostu. Moj namen je, da opišem še nekaj podrobnosti v zvezi s tem dogodkom, ki niso opisane v knjigi.

Bilo je mrzle deževne noči, 1. oktobra leta 1942.

Izpod Golice je prišla Cankarjeva četa v kateri je bil tudi borec Boris Čebin. Ko so se vračali z ak- cije, so šli mimo gostilne Herman ter čez Herma- nov most, ki je speljan preko Save Dolinke. Prav pred to gostilno je odjeknil strel iz prvega nadstrop- ja Trevnove hiše, ki je bil usoden za partizana Če- bina-Džimija. V tej stavbi je bilo več strank, med katerimi je bil tudi Vilko Walis, rojen 6. 4. 1907 v Mariboru, eden izmed prvih kulturbundovcev in prvi okupatorski župan v Koroški Beli. Ta okupatorjev sodelavec je streljal skozi okno svojega stanovanja in smrtno zadel Džimija.

Spominjam se tudi jutra, 2. oktobra leta 1942.

Bil je mrzel jesenski dan brez dežja. Takrat sem bil zaposlen v centralnem skladišču železarneske- nica. Ob prihodu na delo sem zvedel o nič kaj dobri novici. Povedali so mi, da leži pred Hermanom na Stari Savi mrtve partizane. Hotel sem na kraj do- godka, pa sem se zmisli, da grem pogledat na je- seniško železniško postajo, če je kaj blaga za žele- zarno. Tako sem se napotil do Hermana in zagledal žalostni prizor. Stopil sem bliže in si ogledal na tleh ležečega partizana. Ležal je na hrbtu, na vratu mu je zevala precejšnja rana, hlačne žepe je imel izvlečene, poleg njega je ležal robec, manjši glavnik in ogledalce. Malo stran je stal starejši možki in ne- komu modroval »To je že star partizan, saj vidiš, da je že veliko hodil, pete so bile tako izrabljene, da bi lahko rekel, da jih sploh ni bilo.

Ta dogodek si je ogledal tudi inž. Sauber, ta- kratni tehnični direktor.

Potem sem se vrnil v železarno na svoje delov- no mesto in sporočil zanesljivim sodelavcem, kaj sem videl in da padlega ne poznam. Ni bilo dobro uro potem, ko se je pojavil v skladišču morilec Wa- kis. Prišel se je posloviti od takratnega šefa skladi- šča Laprehta. Ob tej priložnosti se je pohvalil, kako je ustrelil partizana. Pokazal je pištolo znamke Pa- rabel, polavtomatska. Omenjenemu šefu in drugim je pokazal tudi vgravitran zlat prstan z začetnimi črkami priimka in imena padlega. Želel je, da bi mu nekdo izbrusil monogram, vendar mu tega nihče ni naredil, čeprav se je marsikdo spoznal na to delo. Dejali so mu, da tega ne morejo narediti, ker bi s tem uničili ves prstan.

Se isti dan, 2. oktobra leta 1942, je Walis pobeg- nil iz Jesenic, saj se, čeprav je bilo tu precejšnje število okupatorjeve vojske, tu ni več počutil var- nega.

Partizana Džimija so 2. oktobra leta 1942. popold- ne s samokolnico prepeljali na jeseniško pokopali- šče, kjer so ga pokopali. Po vojni so partizana Bo- risa Čebina-Džimija prišli iskat starši, ga prekopali in njegove posmrtno ostanke odpeljali domov, v Ljubljano.

JOŽE KERSNIK
Blejska Dobrava

Delo občinskega odbora ZZB NOV Škofja Loka

Pri splošni politični akciji in graditvi novih družbenopolitičnih odnosov, kjer borci v skupni fronti rešujemo konkretne naloge samoupravljanja in izpolnjevanja interesov delovnih ljudi, so naša združenja dala primeren prispevek na vseh ravneh. Dejavnost naših organizacij je zadovoljiva. To ne trdimo zaradi samozadovoljstva, ampak zaradi aktivnega in razmišljujočega odnosa do problemov, ki so danes aktualni... Težave so danes in bodo tudi jutri, zato je najvažnejše, da smo odločeni spreminjati stvari, spreminjati na način, za katerega smo se dogovorili in sporazumeli, ko smo plebiscitno sprejeli ustavo, zakon o združenem delu, delegatske odnose itd. Biti pri spreminjanju uspešen, pa pomeni biti dovolj oborožen s teorijo, biti sposoben prenašati teorijo v prakso, ločevati nebistveno od bistvenega. Teoretično družboslovno znanje je v današnjem času pogoj napredka.

To so le nekatere misli iz poročila o delu občinskega odbora ZZB NOV v Škofji Loki, ki je imel prejšnji četrtek svojo redno sejo, na kateri so pregledali delo v preteklem in sprejeli načrte za letošnje leto. Iz poročila je vidno, da so bili borci najbolj aktivni v krajevnih skupnostih, kar dokazuje že sama sestavljenost delegacij v skupščinskem sistemu, pa tudi vpliv in delo borčevskih delegatov v konferencah SZDL. To je po eni strani tudi razumljivo, saj imajo borci pri vzpostavljanju skupne fronte prav v krajevnih organizacijah velike možnosti, da sedanje stanje hitreje spreminjajo. Velikokrat namreč ni pomembno le to, da je nekdo delo opravil, ampak tudi to, kdo ga je opravil. Če so pri neki akciji sodelovali vsi krajanje, je to uspeh, ki ima neprecenljivo politično vrednost.

Se vedno je zelo pomembna naloga vseh družbenopolitičnih organizacij poglobljanje delegatskih odnosov. »Tu se kljub uspehom marsikaj ni urejeno, posebno pa pogrešamo vzpodbude iz baze. Se zlasti grešimo v tem, da na primer skupščine v svojih materialih ne ponujajo več možnih rešitev in zato delegati-laiki vse prepogosto niso sposobni o problemih tehtno razpravljati.«

V preteklem letu je bilo v delu OO ZZB NOV Škofja Loka tudi pomembno sodelovanje s pobrateno občino Smederevska Palanka v Srbiji. V avgustu je tri članska delegacija škofjeloških borcev obiskala občinski odbor ZZB NOV v tej pobrateni občini, kjer so v razgovorih izmenjali izkušnje v dosedanjem delu obeh organizacij.

V minulem letu je bila še posebno delovna komisija za tradicije in spomeniško varstvo pri občinskem odboru ZZB NOV Škofja Loka. Ukvarjala se je predvsem z vprašanji pristojnosti in financiranju spominskih obeležij NOV, o sklenitvi družbenega sporazuma s temeljno kulturno skupnostjo in Zavodom za spomeniško varstvo o sofinanciranju vzdrževanja teh spomenikov in o prenosu skrbi za spomenike in spomenska obeležja iz NOB na krajevne skupnosti in združenja borcev NOV v njih. Ustanovili so tri komisije, v katerih so bili predstavniki borcev, občinske skupščine in geodetske uprave, ki so pregledale vsa spomenska obeležja, dopolnile obstoječe evidence, ugotovile stanje in podpisale z lastniki zem-

ljišča, kjer spomeniki stojijo, dogovor, s katerim je zagotovljeno, da bodo spomenska obeležja še naprej služila zadovoljevanju kulturnih potreb skupnosti. Seveda je komisija za tradicije skrbel tudi za prenos revolucionarnih izkušenj na mlajši rod, zato so ob praznovanju občinskega praznika organizirali razgovore s šolsko mladino skoraj po vseh šolah.

Med največje uspehe dela občinskega odbora ZZB NOV in njegove komisije za tradicije in spomeniško varstvo pa vsekakor spada sodelovanje v iniciativnem odboru in v odboru za izgradnjo spomenika v Dražgošah. To sicer ni samo delo preteklega leta, ampak je kljub temu pomembno, ker je komisija prav v lanskem letu veliko doprinesla, da je bila dolgoletna želja končno uresničena. Z organizacijo zveze borcev in s krajevno skupnostjo Dražgoše je omenjena komisija izvedla tudi žalno komemoracijo s prenosom ostan- kov žrtev dražgoške bitke v kostnico v dražgoškem spomeniku. Bogačega kulturnega programa se je udeležilo okrog dva tisoč ljudi.

Tudi za letošnje leto si je komisija sestavila bogat program. Poleg organiziranja spominskih proslav, bo ena najvažnejših nalog delovanje v svetih za razvijanje revolucionarnih tradicij pri SZDL, zbiranje gradiva za zgodovino enot NOV in POS ter čim tesnejše sodelovanje odborov domicilnih enot (Prešernova brigada, Gorenjsko vojno območje in škofjeloški odred) z enotami JLA in enotami teritorialne obrambe, ki nosijo imena partizanskih enot.

Komisija za socialno ekonomska vprašanja je v lanskem obdobju največ pozornosti namenila podpisu družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih za podeljevanje priznawalnin udeležencem NOV in drugih vojn, ki jih urejajo skupščine občin s svojimi predpisi. Na tem bo morala delati še v letošnjem letu, seveda pa ne bo (kakor ni lani) zanemarila drugih področij socialne in ekonomske skrbi za borce.

Žal nam je, da zaradi pomanjkanja prostora ne moremo podrobneje poročati tudi o delu drugih komisij pri občinskem odboru ZZB NOV Škofja Loka, čeprav niso bile manj delovne kot omenjene.

MILAN VOGEL

Priznavalnine za udeležence NOV v prihodnje

V bogatejših več, v revnejših manj

Zahteve, naj se priznavalnine za udeležence NOV čim bolj poenotijo, so stare prav toliko, kot je staro občinsko določilo, ki odreja višino priznawalnine, kajti bogatejše občine niso štedile s priznavalnimi, revnejše občine pa so še tisto bomo vsoto, namenjeno za priznavalnine, dokaj skopo odmerjale, ponekod samo socialno ogroženim. Vendar do kaj več, kot samo do opozoril in zahtev ni prišlo vse do lanske jeseni, ko so vse slovenske občine, kakor tudi republiška konferenca SZDL, republiški odbor ZZB NOV in izvršni svet skupščine SR Slovenije pripravili predlog družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih za podeljevanje priznawalnin udeležencem NOV in drugih vojn, ki jih sedaj urejajo občinske skupščine s svojimi predpisi.

O tem kaj predlog družbenega dogovora vsebuje in kaj določa, sva se pred dnevi pogovarjala z Jožico Goleš, referentko za zadeve borcev in invalidov pri skupščini občine Novo mesto, ki je opozorila na skupne osnove in skupna merila za podeljevanje občinskih priznawalnin udeležencem NOV s priznawo posebno dobo v dvojnem številu pred in po 9. 9. 1943, oziroma 13. 10. 1943, borcem za severno mejo ter slovenskim vojnim prostovoljcem iz vojn 1912—1918. Razlike so le v višini priznawalnin in pa seveda v cenzusih. Predlog družbenega dogovora nadalje tudi določa, da imajo pravico prejema tudi najvišjo občinsko priznawalnino udeleženci NOV s priznawo dvojno dobo pred 9. 9. 1943, žene-borke NOV z dvojno dobo od 1. 7. 1944 in udeleženci NOV, ki so stopili v NOV pred 18. letom starosti.

Kolikšen je torej predvideni znesek priznawalnin za te slednje tri kategorije?

Jožica Goleš, referentka za zadeve borcev in invalidov pri skupščini občine Novo mesto

»Predlog družbenega dogovora predvideva za te tri kategorije polni znesek, ki bi lani znašal 1.713 din. Letos bo to nekoliko več, sicer pa toliko kot znaša najnižji pokojninski prejemek v pokojninskem zavarovanju delavcev v naši republiki.«

— Kolikšne priznavalnine pa se predlaga za borce po 9. 9. 1943, borcem za severno mejo in prostovoljcem iz prve svetovne vojne?

»Za njih je predvidenih 80-odstotkov polne priznawalnine kar znaša 1.370 din, če vzamemo kot primer za polno priznawalnino 1.713 din. Pri tem pa moram še posebej opozoriti na cenzus dohodkov upravičenca, oziroma njegovih družinskih članov, ki živijo v skupnem gospodinjstvu. Cenzus se seveda odšteje od priznawalnine. Na primer, če je nekdo upravičen prejemati polno priznawalnino, njegovi skupni dohodki pa znašajo mesečno 1.000 din, bo upravičenec prejel le 713 din priznawalnine.«

— Kaj bo merilo za obračunavanje dohodka iz kmetijske dejavnosti, saj vemo, da je na območju vaše občine še veliko število upravičencev do priznawalnin ravno iz vrst kmetov?

»Za dohodek iz kmetijske dejavnosti se računa dvakratni katastrski dohodek, tako kot je to določeno v posebnih predpisih pri uveljavljanju pravic iz starostnega zavarovanja kmetov, medtem ko se dohodek iz kmetijske dejavnosti ne upošteva, če je zemlja oproščena davka od osebnega dohodka iz kmetijske dejavnosti.«

— Upokojeanci sedaj nimajo pravice uveljavljati priznawalnine. Je v predlogu družbenega dogovora morda kako drugače zapisano?

»Če bo družbeni dogovor sprejet takšen, kot je sedaj predlog, bodo lahko tudi upokojeanci z majhnimi pokojninami uveljavljali priznawalnino in prejeli razliko.«

— Kolikšna je v vaši občini doslej najvišja in kolikšna je najnižja priznawalnina?

»Tisti, ki izpolnjuje vse pogoje za najvišjo priznawalnino, se pravi, da ima priznawo dvojno dobo, da je star več kot 60 let in da nima nikakršnih dohodkov, prejema 600 din priznawalnine. Najnižja priznawalnina pa znaša 250 din.«

— Kako bo po novem z občasnimi in enkratnimi priznawalninami, ki ste jih do sedaj namenjali zares najbolj ogroženim enkrat, v izjemnih primerih dvakrat na leto?

»Te občasne in enkratne priznawalnine, namenjene za reševanje izjemnih primerov (bolezen, nezgoda, smrt...) so predvidene tudi v predlogu družbenega dogovora. Določena je celo višina občasne ali enkratne priznawalnine, ki bo znašala največ 120-odstotkov mejnega zneska najnižje pokojnine zavarovancev-delavcev. Za lansko leto bi teh 120-odstotkov pomenilo 2056 din občasne ali enkratne pomoči. TONE URBAS

Kdaj bo dokončno podpisan republiški dogovor o priznawalninah

Minuli torek, 8. februarja 1977, je republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov sklical svojo 13. redno sejo, na kateri so sodelovali člani republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov, predstavniki RO ZZB NOV Slovenije, komisije Skupščine SRS za vprašanja borcev, republiške konference SZDL, republiškega komiteja za

zdravstveno in socialno varstvo in drugi. Razpravljali in sklepali so o dopolnitvah družbenega dogovora ter dali predloge možnih rešitev občinskih priznawalnin, o predlogu medrepubliškega dogovora o izboljšanju varstva družinskih članov oseb v obvezni vojaški službi ter o medrepubliškem dogovoru o izboljšanju varstva civilnih žrtev vojn.

NOV z najnižjimi prejemki. Cenzus za določanje višine občinske priznawalnine je mejni znesek najnižjih pokojnin v pokojninskem zavarovanju delavcev v SR Sloveniji, ki je bil v preteklem letu 1713 dinarjev, v letošnjem letu pa naj bi se približal znesku 2000 dinarjev.

Namen tega družbenega dogovora je izboljšati materialno in socialno varstvo borcev NOV z minimalno (varstveno) pokojnino, saj je v Sloveniji kar približno 16.000 takih borcev. Po oceni RO ZZB NOV Slovenije in republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV minimalna pokojnina borcem ne zagotavlja ustrezno življenjsko raven, zato je borcem pred 9. 9. oz. 13. 10. 1943 treba zagotoviti takšno pokojnino, da bi se približala znesku 4000, kakršen je približno povprečni osebni mesečni dohodek naše republike v preteklem letu.

Doslej je predlog družbenega dogovora že obravnavalo in sprejelo devetindvajset občinskih skupščin, v drugih

občinah pa so razprave v zaključni fazi. Odprto je še vprašanje financiranja, zato je strokovna služba republiškega komiteja za vprašanja borcev pripravila tri variante, po katerih bi družbeni dogovor realizirali. Predloge bodo poslali občinskim skupščinam, da se bodo same odločile, verjetno pa bo treba upoštevati postopno reševanje priznawalnin.

Ob predlogu medrepubliškega dogovora o izboljšanju varstva družinskih članov oseb v obvezni vojaški službi je republiški komitej za vprašanja borcev in vojaških invalidov ugotovil, da je zvezni komitej za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov upošteval skoraj vse njihove pripombe, zato predlaga, da se družbeni dogovor sprejme.

Tudi ob predlogu medrepubliškega dogovora o izboljšanju varstva civilnih invalidov vojne, je zvezni komitej upošteval skoraj vse pripombe. Sporna sta ostala le dva člana in nekaj terminologije. M. V.

Republiški komitej za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov je na podlagi stališč Skupščine SR Slovenije, predsedstva republiške konference SZDL in izvršnega sveta skupščine Slovenije pripravil besedilo družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih za podeljevanje priznawalnin

udeležencem narodnoosvobodilne vojne in drugih vojn, ki jih urejajo občinske skupščine s svojimi predpisi. Z družbenim dogovorom bi zagotovili 18.396 udeležencem NOV materialno pomoč v obliki priznawalnine po enotnih merilih in osnovah in s tem izboljšali materialni položaj udeležencev

Clement Druschke — Zločini, ki jih je storil na Gorenjskem, so znani, za beleženi

KAKO JE DRUSCHKE MORIL JESENIŠKE MLADINCE

Dne 21. januarja 1942. leta je v Dragi izkervavel cvet jeseniške mladine — Brez milosti tudi do bodočih mamic

Heinz Lincke — Bil je Druschkejev krvavi pomočnik, ki so ga tudi izsledili

Šef jeseniških gestapovcev si je zadovoljno mel roke. Med jeseniške skojevce mu je uspelo vrniti vohiljača. Zdaj jih je potrebno samo še zalezovati in odkrivati nove in nove zveze. Kmalu bodo v kletki, vse drugo je potem le formalnost.

Po smrti Ferda Korena sta se na Jesenicah sčasoma ustanovili dve skupini naprednih mladincev, skojevcev in mladih partijcev. Pod Mežakljo jo je vodil Stane Balanč, na Javorniku pa Mimica Zupan. Nekdanja članica PK SKOJ za Slovenijo (Naj pojasnim, ker se zaradi naslova vodstva radi motimo, da 1941. leta ni bilo centralnega komiteja SKOJ za Slovenijo, ampak pokrajinski komitej. Partija pa je že imela CK) in danes narodni heroj Mira Svetina mi je dejala:

»Na Jesenicah in Javorniku sta bila skojevska aktiva, če ju lahko tako imenujem, ki smo ju nameravali organizacijsko urediti. To nalogo bi moral opraviti Kranjčan Tugomir Vidmar, instruktor PK SKOJ, ki se je zaradi tega tudi po več dni ilegalno zadrževal na Jesenicah in hodil na skojevske sestanke. Tudi jaz sem prihajala na te sestanke. Preko Mimice Zupana sem dobila zvezo s katerimkoli članom okrožnega komiteja ali s posameznim komunistom. Že ta podatek pove, kaj je Mimica pomnila za našo organizacijo.«

Verižne aretacije so se začele prve dni decembra 1941. leta. Težko je reči, zakaj je bila prva na udaru Zofka Traven. Bilo je takole:

Dne 8. decembra 1941. leta dopoldne je prišel Druschke s skupino gestapovcev v stanovanje Zofke Traven na Javorniku z namenom, da aretira njene ga moža, ki je tedaj ležal v postelji. Zofka se je domiselno zlagala, da je v postelji možev brat, ki je bil v nočni službi v železnici in zdaj spi, mož pa da je nekje v mestu. Zanimivo je, da je tedaj v sobi za vrati stal s pištolo v rokah partizan Tinček Vister. Po odhodu gestapovcev, je Zofkin mož skočil skozi okno in odšel med partizane. Po treh letih partizanstva je zbolel na železnicah. Zdravil se je v bližini Škofje Loke, kjer ga je izdala neka belogardistka. Izdajalci so ga obkolili, ujeli in odpeljali v begunske zapore. Marca 1945. leta so ga s transportom odpeljali v taborišče Auschwitz, kjer je umrl.

Zvečer se je Druschke vrnil in aretirati Zofijo. Druschkeja ni motilo to, da je pričakovala otroka. Mučil jo je in dal ustreliti skupno z drugimi skojevci.

Zofkin brat Vinko Noč mi je povedal naslednji pretresljivi dogodek:

»Dne 21. januarja 1942. leta sem se zvečer vrnil s partijskega sestanka. Mama me je vprašala, če vem, kaj se je zgodilo. Povedal sem, da sem bral lepak. Zrl sem v potrti mamin obraz. Nemo smo sedeli v kuhinji in razmišljali o grozni smrti naše Zofke.

Ob devetih zvečer sta v stanovanje vdrli gestapovca Druschke in Zwick s še štirimi policisti. Prišli so nas aretirati. Oče je takoj besno zabrusil Druschkeju: 'Veliki rajh je pravzaprav slabič.' Druschke ga je vprašal, zakaj tako govori. 'Čudno je to,' je dejal oče, 'da se je navidezno tako močna država, kot je Velika Nemčija, zbalala moje 21-letne hčerke Zofke, ki ste jo danes ustrelili. Pa še noseča je bila.'

Brata Jožeta so na jeseniškem gestapu tako topli, da je po sto enem udarcu skočil skozi okno v drugem nadstropju. Zbežal je v železniški podvoz in se tam skrival v kanal, po katerem je tekla mrzla voda. To je bilo v mrzli januarski noči 1942. leta. Zjutraj se je zatekel k svojemu dekletu na Hrušico. Dekle ga je peljalo k Andreju Koniču na Koroško Belo. Tam je bil izdan, pa so ga spet dobili gestapovci v pest. Druschke se je režal, češ, da jim ne more nihče uiti. Odpeljali so ga v be-

Marija Zupan

gunjske zapore. Dne 12. februarja 1942. leta so ga v Dragi ustrelili v skupini 16 talcev. Zanj so v Dragi pripravili poseben, nizek kol, tako da je zvezan sedel ob njem in čakal ustrelitev. Zaradi zmrznjenih nog in mučenja ni mogel stati. Izkervavel je v Dragi samo 20 dni za sestro. In to na istem kraju. V vojni sem izgubil sestro Zofko in Fani-ko, brata Jožeta in očeta.«

Mimico Zupan so aretirali 18. decembra 1941. leta. Ko je šla v trgovino, je na cesti srečala gestapovski avto, v katerem je poleg gestapovca sedel aretirani skojevec Jože Zalokar. V trgovini, kjer je bila zaposlena, je začela streči stranke. Za njo je v trgovino stopil Zwick in vprašal, katera je Marija Zupan. Slednja se je izmuznila v skladišče, od tam na skedenj, od tod pa je začela teči proti Belskemu polju. Zwick je nekajkrat ustrelil za njo. Prestrašila se je strelav in obstala. Kot sekretarko javorniških skojevcev so jo zelo mučili.

Jože Zalokar je bil nezakonski otrok, rojen 1920. leta na Koroški Beli. Njegova mama je 40 let delala v jeseniški železnici in s težko prisluženim denarjem skrbela za sina in hčerko. Po končani osnovni šoli se je Jože zaposlil v železnici.

Jože se je udeleževal skojevskih sestankov v stanovanju Mimice Zupana. Gestapovci so ga aretirali istega dne kot sekretarko in oba skupaj sta izkervavela v Dragi.

Viktor Gregorač je bil rojen 1920. leta na Javorniku. Sedem razredov gimnazije je končal v Ljubljani, osmi razred pa v Kranju. Že v rani mladosti se je v njem oblikovala zavest o nujnosti boja za pravičnejšo družbeno ureditev, za boljše življenje in večje pravice delavcev. Iz njega so kipele tri nedozore-

Stane Balanč

le umetniške smeri: bil je pesnik, pisatelj in slikar. Pred vojno je pisal v 'Tovarniški vestnik' (časopis Železarne Jesenice) in v člankih šibal nacizem, fašizem, rasizem, klerikalizem in peto kolono. S tem se je hudo zameril Nemcem, ki so ga že mesec dni po okupaciji zaprli za šest tednov. Ko se je vrnil iz zapore, je nekaj časa delal pri gradbenem podjetju, ki je popravljalo karavanski predor, nato pa se je zaposlil na meznem uradu železarne.

Dne 27. decembra 1941. leta je prišel v kremplje krvosesa Druschkeja. Za mladega in obetajočega umetnika ni bilo milosti. Moraj je umreti, star 21 let.

Pred vojno je bil prvi december državni praznik, dan zedinjenih Srbov, Hrvatov in Slovencev. Dober teden so jeseniški skojevci razmišljali, kakšno naj zagodejo okupatorju. Javorniški skojevci so 1. decembra 1941. leta na Koroški Beli izobesili državno zastavo, v Podmežakliji pa so na predlog sekretarja SKOJ Staneta Balanča opravili izredno drzno dejanje.

V pozni večerni uri 30. novembra 1941. leta so se skojevci Stane Balanč, Stane Lah in Mirko Dimc vzpenjali v pobočje Mežaklje. Kopasti oblaki nad Jesenicami so se pobilskovali v soju žarečih plavžarskih peči. Na skalovju, ki je dobro vidno v Jesenic, so narisali velik srp in kladivo. Risal je Balanč, Lah in Dimc pa sta ga držala na vrvi. Ob enajstih ponoči je Balanč več kot pol ure visel nad prepodom. Pri tem niso pomislili na nevarnost, saj bi se v pe-

Tugomir Vidmar-Jože

činah lahko ponesrečili, niso pomislili na znojne kaplje, ki so jim v mrzli decembrski noči kapljale s čela.

Zjutraj so Jeseničani strmeli v skalovje in se čudili junakom, ki so narisali srp in kladivo. Nemci pa so preklinjali »bandite«, ki jim kalijo mirno življenje.

Vsakemu človeku so pripeti, da kdaj naredi kakšno nepremišljenost z lažji mi ali težjimi posledicami. Stane Balanč, delavec železarne, je bil bister in odličen voditelj skojevcev, toda 24. decembra 1941. leta je storil tako napaden korak, da ga ni mogel več popraviti. Sam je zlezal v moriško gestapovsko žrelo. O tem mi je pripovedovala njegova sestra Marija:

»Dne 24. decembra 1941. sta prišla k nam gestapovca Druschke in Zwick. S seboj sta pripeljala že aretirane sosedo, skojevca Stanka Laha. Druschke me je vprašal, kje je Stanko. 'Ne vem, kam je šel,' sem plašno odgovorila. 'Ni se mu treba ničesar bati, le neke informacije potrebujemo od njega, pa bo takoj prost,' je hinavsko dejal Druschke. Odšla sem v mesto in poiskala brata.

Doma smo ugibali, kaj naj ukrenemo. Bratu sem svetovala, naj gre takoj

med partizane, saj je bilo očitno, da je vmes izdajstvo in splošna aretacija vseh mladincev. Starši so menili, da naj se javi, ker je Druschke sam zagotovil, da bo od brata zahteval le informacije. Jaz sem se sprla s starši in brata rotala, naj gre v partizane. Ni vedel, kaj naj stori. Danes vem, da se je prehitro odločil: sam se je šel javiti na gestapo. Ali je res v trenutni zmedenosti verjel, da ga potrebujejo le za nekaj informacij? In dobro je vedel, da so zaprli domala že vse javorniške in njegove skojevce, partijce in napredne mladince.«

Staneta Balanča so na gestapu takoj začeli zasliševati in hudo mučiti. Svojo zmoto je prepozno spoznal. Druschke mu je rekel, da zanj in za druge mladince ni več nobene rešitve.

Zadnje dni decembra 1941. so jeseniški gestapovci v Kranju s pomočjo provokatorja zvalili na sestanek instruktorja PK SKOJ Tugomirja Vidmarja in ga pripeljali v begunske zapore in ustrelili skupaj z jeseniškimi in javorniškimi mladinci.

Dne 21. januarja 1942. leta so po Gorenjski nalepili letake z obvestilom, da so v Dragi ustrelili 15 mladincev »zaradi udeleževanja za komunistično stranko, udeležbe na prepovedanih shodih, kjer so bila sklenjena teroristična in sabotažna dejanja, zaradi izdelovanja in razširjanja prepovedanih letakov komunistične stranke ter zaradi podpiranja moriških tolp.«

Tistega dopoldneva so bili ustreljeni: 21-letni Stanko Balanč in 24-letni Stanko Lah iz Podmežaklje, 21-letni Viktor Gregorač, 28-letni Karel Kozjek, 21-letni Kurt Okrožnik, 20-letni Bogomil Ropret, 19-letni Stanko Rožič, 21-letna Zofija Traven, 21-letni Jože Zalokar in 18-letna Mimica Zupan, vsi doma z Javornika. Poleg njih pa še Teodor Bombač in Ciril Benkovič iz Kamnika ter Rudolf Papeš iz Kneže v Baški grapi, primorski emigrant, ki je živel na Otočah. Bil je star komunist in član OK KPS Kranj. Iz Kranja je bil ustreljen 21-letni Tugomir Vidmar, ki je bil poleti 1941. leta sekretar SKOJ za mesto Kranj. Hkrati so bili torej ustreljeni trije sekretarji SKOJ: Zupanova, Balanč in Vidmar.

Marija Balanč mi je pripovedovala, kako je zgledalo morišče po streljanju:

»Dne 21. januarja 1942. leta sem zagledala na stavbi občine Jesenice lepak z imeni ustreljenih v Dragi. S solznimi očmi sem ga besno strgala in odnesla domov. Staršem nisem povedala, da so brata ustrelili.

Naslednjega dne sem šla v Drago. Da ne bi staršem vzbudila sumu, sem se na vlakcu do Lesc preoblekla v vrne nogavice in pokrila s črno ruto. Če bi to storila doma, bi me oče in mati takoj vprašala, za kom žalujem. Na vlakcu sem srečala še več svojcev ustreljenih skojevcev.

Draga je bila krvava. Sledovi krvi so bili daleč naokrog. Se vedno so na morišču stali trije razcefrani koli; torej so streljali po tri in tri. Kako grozno je bilo za tiste tri, ki so bili zadnji ustreljeni...

Med ustreljenimi talci je bil tudi Vinko Gregorač. Ko je Gregorač septembra 1941. leta gledal pet ustreljenih talcev na Koroški Beli, se je potrt vrnil domov in narisal prizor, ki ga je videl. Na sliki ni prikazal pet, temveč le tri talce, ki so viseli na kolih. Je ta fant kdaj pomislil, da bo čez pet mesecev ustreljen pri treh kolih? Je bila to umetniška slutnja lastne usode?»

Clement Druschke, ki je tako hladnokrvno dal pobiti ta cvet mladine, pa danes kot gostilničar toči pivo in vino in razveseljuje goste v Heidelbergu v Nemčiji. Zwick pa je po vojni storil samomor, ker se je bal, da ga bodo Angleži izročili Jugoslovanom.

Bo Druschke kdaj odgovarjal za te zločine? **JOŽE VIDIC**

DEDIČI NAŠE KRVI, SANJ IN LJUBEZNI! DALI NAJVIŠJI SMO DAR! BODI VAM SVET NAŠ SPOMIN! — To piše na spominski plošči ob stebru, v katerem je napisanih 62 imen padlih partizanov, ki so žrtvovali svoja življenja v okolici Birčne vasi, Stranske vasi, Rakovnika ... Spomenik so jim pred vasjo, v majhnem parku ob trikotu cest na Ruperč vrhu, postavili domačini 1957. leta.

KO PRIDNE ROKE ZGRABIJO ZA DELO...

Pred leti so se v Birčni vasi lotili prizidka k šoli. Danes imajo šolo in prizidek ob njej. Se lani se z borci v Šentjanžu pri Sevnici skoraj niso poznali, danes so že pobrateni. Družijo jih tesne prijateljske vezi. In tudi voda bo v nekaj letih pritekla v sleherno hišo na

Predsednik ZB Birčna vas in tajnik krajevne skupnosti JOŽE RATAJ

tem območju, tako kot so žarnice 1953. leta zasvetile v vseh 12 vaseh te krajevne skupnosti. Veliko glav veliko ve, veliko rok pa veliko naredi. Veliko, če so složni! Če pa vleče eden naprej, drugi zopet nazaj, se nikoli ne pride na kraj. To v Birčni vasi dobro vedo, zato vsi vlečejo — naprej! Vsi, posebno pa še tisti, ki jim je mar napredek vasi, v kateri živijo.

Pravo tovariško sodelovanje in ne-sebična pomoč so se vedno rodili bogate sadove. Tudi v Birčni vasi, ko so se pred leti krajani, združeni v organizacijah ZB, SZDL, ZKS, mladinski, pionirski, gasilski organizaciji in kaj vem še v kateri, lotili del pri prizidku ob osnovni šoli, so nekateri zmaževali z glavami, češ kaj se zaletavajo, saj sami tako in tako ne bodo naredili nič! Pa so! Naredili so vse, prav vse, kar so našli. Zgrajen je prizidek k šoli in v njem dvorana in telovadnica, mladinci imajo svojo sobo, učenci pa toplo garderobo, ki je nadomestila prejšnji hladen, predvsem pa tesen hodnik. Okolice šole bodo še letos dokončno uredili. Za vsa dela so odšteli le dvanajst starih milijonov. Osemindvajset so jih prihranili, oziroma prispevali s svojim delom. Odveč je morda poudarjati, da so bili pri teh delih in organizaciji vseh del gonilna sila člani ZB. Da ne bo zamere! Tudi ostali so prispevali svoj delež. Vsi za vse!

★

Sedemindvajsetega marca 1943. leta so partizani in domači aktivisti napadli italijanski vojaški transport. Ves vojaški material je prišel partizanom v roke. To je bila namreč prva izmed mnogih večjih akcij na tem območju. Zdaj že deseto leto praznujejo krajani tega dne svoj krajevni praznik.

Lani so se junija meseca prvič srečali nekdanji borci iz Birčne vasi in njene okolice. Že prvič se jih je zbralo skupaj s svojci okoli 80. Taka srečanja naj bi bila redno vsako leto, kajti vsako tako srečanje jih še bolj združuje, še bolj krepi in ne nazadnje se ti nekdanji borci na takih srečanjih, ko se njihovi spomini preselijo za tri ali štiri deset-

letja nazaj, celo pomladijo. Pa jih vprašajte, če ni res?!

Niti ena izmed vseh dvanajstih vasi na območju krajevne skupnosti Birčna vas nima vodovoda. Kapnice in vodnjaki jih rešujejo žeje in umazanije. Naravni izviri tod okoli so skromni in

»Kljub številnim samopriskvam bomo pa še za vodovod zmogli,« pravi IVAN STANGL iz Jurne vasi

presahnejo že ob prvi manjši suši. Do tedaj se v teh potokih odčrpa vsaj živina. Ob suši, posebno če traja več časa, mora domačine preskrbeti z vodo komunalno podjetje ali gasilci.

Janez Jakše iz Stranske vasi 55 celotni meni, da bi domačini vodo celo bolj potrebovali kot cesto. »Voda je za nas res nujnost! Vsak pa si po svoje pomaga, da pride do vode!«

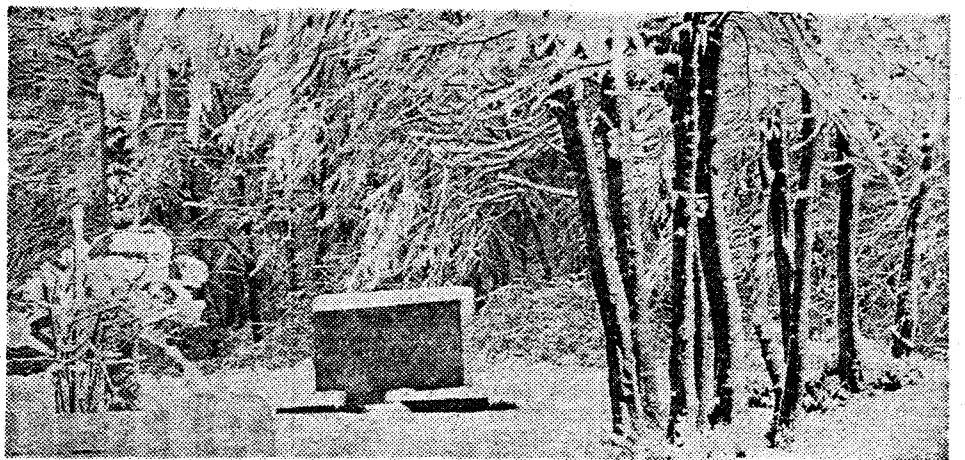
»Če bi imeli zadnjič, ko je pri Mušičevih v Jurni vasi začelo goreti, dovolj vode za gašenje, kmetija zagotovo ne bi zgorela. Tako pa skoraj ni bilo pomoči, ko se je vžgalo. Vaščani smo pripravili prispevati še za napeljavno vodovoda, čeprav plačujemo že ne vem več koliko samopriskvam,« je dejal Ivan Stangl iz Jurne vasi.

Jože Rataj, predsednik ZB v Birčni vasi in tajnik krajevne skupnosti pa je še dodal:

»O napeljavi vodovoda že dolgo razmišljamo, tudi shtarimo tam kjer je treba. Tudi zračniki smo že, da bo slehernega gospodarja veljal vodovod okoli 800 starih jurjev. Za priključke bo moral seveda še posebej odšteti. Ne vem, če bodo vsi zmogli zbrati toliko denarja za vodo. Če po pravici povem, pomoč pričakujemo, kdo pa nam bo

Stena pisarne KS in ZB Birčna vas je polna številnih diplom, plaket in priznanj, med katerimi je zagotovo vsem članom najdražje priznanje zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije

Dali najvišji so nam dar! Spomenik padlim na Ruperč vrhu.

kaj prispeval za naš vodovod pa res ne vem! Sicer pa upam, da se bo do takrat, ko bo voda pritekla v Mirno peč in Prečno, šele potem namreč pridemo na vrsto mi, tudi že kaj spremeni v našo korist!«

»Karkoli se dela tu pri nas, vedno smo zadnji,« je pripomnila žena Jožeta Rataja, ko je v kuhinji spremljala najin pogovor. »Poglejte, samo pet kilometrov smo iz Novega mesta pa pride sem v vas po ubogem luknjastem makadamu. Štirideset borcev in aktivistov je bilo doma iz teh krajev. Polovica jih je dala svoja življenja in zdaj namesto, da bi včasih tudi kaj zahtevali, vse naredimo sami s svojim delom in svojimi prispevki. No, saj ne rečem, da to ni prav, vendar...«

Člane ZB v Birčni vasi je zanimalo, kako živijo njihovi vojni tovariši tam v Šentjanžu in če se tudi oni srečujejo s takimi ali podobnimi težavami.

Seveda, brez težav ne gre nikjer, z dobro voljo in delom pa se marsikateri na videz nepremostljivi oviri kaj lahko ogledajo.

Dan pred 29. novembrom lani, so

v osnovni šoli v Birčni vasi, borci iz Šentjanža na Dolenjskem in borci iz Birčne vasi podpisali, ob prisotnosti predstavnikov družbenopolitičnih organizacij sevnške in novomeške občine, listino o pobratenju. Izdelali in sprejeli so tudi delovni program za letošnje leto, ki ga bodo tako borci iz Šentjanža, kot tudi borci iz Birčne vasi zagotovo do podrobnosti uresničili.

In iz tega pobratenja med borci se bo rodilo še eno pobratenje; pobratili se bodo učenci in učitelji osnovne šole iz Birčne vasi in Šentjanža. Zgledi vlečejo!

Soba krajevne skupnosti in organizacije ZB v Birčni vasi ni ravno majhna, vendar bodo njene stene kmalu polne imenitnih priznanj in pohval. Jožetu Rataju, tajniku krajevne skupnosti in predsedniku ZB so vse dragocene pa naj gre za zahvalo, spomin ali za priznanje za opravljeno delo! Edini v občini so, ki so dobili priznanje zveznega odbora ZZZB NOV! Se je po vsem tem, kar so v teh letih storili, še čuditi?! Raje se zglejmo po njih!

TONE URBAS

V Novem mestu že po novem

Še nedolgo tega so imeli v Novem mestu samo eno krajevno skupnost in pet organizacij ZB. Z uveljavljanjem zakona o krajevnih skupnostih, imajo sedaj v Novem mestu, namesto ene prejšnje, kar deset krajevnih skupnosti in sicer: Center, Mestne njive, Ločna, Bršljin, Majde Silec, Zabja vas, Gotna vas, Grm, Irča vas in Šmihel. V vsaki krajevni skupnosti pa imajo borci svojo organizacijo ZB, z izjemo le v krajevni skupnosti Šmihel in Ločni, kjer imajo borci le aktivne, ki so vključeni v delo pri sosednji organizaciji ZB.

»To smo storili zaradi boljše povezave dela in življenja v krajevni skupnosti,« pravi predsednik občinskega odbora ZZZB NOV v Novem mestu VINKO BAMBIČ. »Doslej smo se namreč,« nadaljuje predsednik, »srečevali z vrsto težav. Če smo sklicali sestanek ZB Desni breg nismo našli ustreznega prostora za 600 članov. Najhuje pa menim je bilo to, da spričo tolikšnega števila članstva nismo bili dovolj zainteresirano vključeni v vsa dogajanja, čeprav moram reči, da smo se vključevali v delo po svojih močeh. Vendar zdaj mislim, da bodo naši člani v organizacijah ZB še bolj tvorno sodelovali in živeli s svojo krajevno skupnostjo in ji po svojih močeh pomagali k hitrejšemu napredku, oziroma uresničevanju zastavljenih nalog. Poleg tega, da se bodo naši člani bolj zainteresirano vključevali v delo krajevne skupnosti ne bodo zanemarjali tudi svojega dela v organizaciji ZB, kajti tudi letos, tako kot vsa leta doslej, nas čakajo številne naloge, ki jih bomo morali opraviti sami. Že lansko jesen smo borci dobili v Novem mestu svojo ambulanto, ki je sedaj šele zametek dišpanzerja v katerem naj bi v prihodnje imeli borci organizirano celotno zdravstveno službo. Sredi lanskega leta smo sicer šele začeli, letos pa nadaljujemo z akcijo za pošiljanje borcev na klimatsko zdravljenje itd.«

Predsednik občinskega odbora ZZZB NOV v Novem mestu VINKO BAMBIČ

Borci v Novem mestu in njeni okolici so se tudi že vključili v akcijo za zgraditev muzeja NOV v Novem mestu. Lokacija, kjer naj bi začel muzej NOV graditi je že določena. Le pri denarju so naleteli na težave in upajo, da bo gradbenemu odboru le uspelo premostiti tudi te težave, saj ta muzej NOV ne bo zgolj novomeški, niti zgolj pokrajinski, temveč bo to slovenski muzej, sodoben muzej, v katerem bodo obiskovalcem na voljo magnetofonski zapiski, diapozitivi, filmi itd., seveda poleg ostalega gradiva iz naše revolucije. Borčevske organizacije in družbenopolitične organizacije v krajevnih skupnostih in občini, so se že tvorno vključili v delo pri zbiranju gradiva. Na pomoč jim bodo priskočili tudi šolarji, posebno pa še člani zgodovinskih krožkov.

TONE URBAS

»Besede ne moreš prikovati. Tudi, če jo zagradiš s krvavo roko, se izmuzne z dlani in se skrije v zavest,« je govoril Silvo Ovsenk, ko sem ga obiskal v Kranju.

Beseda brez ognja, mlačna in napihnjena, je kot velika buča. Od nek-
daj sem se bal praznine, puhle in takšne, ki naj bi človeka prepračala. Se kot otrok sem se bal nekaterih besed, nevsakdanjih v naši črni kuhinji, neprepričljivih ob naši veliki, neskončno veliki mizi z majhnimi skledami močnika. Oče in mati me nista nikoli tepla zaradi besed, tudi ne, če sem »možakarsko« zaklel. Lepo izrečene besede sem poslušal kot pesem in jih doma, ko je mati utrla petrolejko, tehtal kot suho zlato.

Nikoli ne izdaj svojega jezika in svoje domovine; so mi v ušesih zvenele očetove besede. Tudi, če bi tega nikoli ne rekel, bi svoji vesti ne utiral izdajalske poti.

Poletje je bilo, suho in dolgo kot še nikoli. Tistega dne, ko smo se poslavliali od tovarišev iz gledališke skupine 9. korpusa in se odpravljali na »divji vzhod«, kot smo rekli območju Podjune in Roža, nas je vznemirila negotovost. Z Vrekom in Kelbom smo bili trije. Teden dni smo ubirali kurirske poti od Lokve čez Storžič in do Solčave. Ko sem skoraj po vseh bataljonih vzhodno koroškega odre-
da organizirali kulturnike, smo odšli čez Koprivno v Podjuno. Bilo je to v oktobru 1944.

● Korošci so dobri pevci

Zanimivo, da smo do-
bršen del poti na Koroško, besedovali o naši Primorski. Hudo utrujeni, pa vendar nikoli pobiti, smo pomagali, da se je postavila na noge. Učilnice so postajale preproste kmečke izbe, slovenska beseda in pesem pa...

Koroška nas je presen-
tila. Ze res, da smo iz »Primorskega dnevnika« raz-
brali, da živijo tam orga-
nizirani Slovenci, da pa je gibanje doseglo tak raz-
mah, si nismo mogli pred-
stavljati. Ustanovljene so bile vojaške enote, poveza-
ne v grupo koroških odre-
dov, odlično je delovala mreža terenskih delavcev in že takrat smo lahko prišli v sleherno slovensko vas. Tudi obveščevalna služba je bila vzpostavljena. Sorazmerno dobro so bili urejeni bunkerji.

Vedel sem; zdaj je na-
stopil čas, ko smo morali svoj odnos do izgovorjene in zapete slovenske besede, z vsem ognjem in prepričljivim zanosom, potrditi na teh tleh. To smo vedeli vsi, ki smo od-
hajali izpod Ojstre, dve in več ur hoda, v dolino.

Korošci so dobri pevci. Kvintet ali oktet sploh ni bilo težko sestaviti. Kadar pa so peli, jim je šla pe-
sem v srce, solze pa na lica. Veliko nepozabnega je ostalo v mojih spominih. Pri našem delu skoraj ni-
koli nisi vedel, kdaj opraviš kulturno in kdaj politično delo. Eno z drugim je bilo tesno povezano. Si-
cer pa so bili tudi naši mitin-
gi takšni. V Selah, ki je bilo eno prvih osvobo-
jenih ozemelj, smo jih najprej pripravili. Čeprav so tam posamezne doma-
čije daleč ena od druge, se je zbralo na mitingih

vedno veliko ljudi. Pesem, harmonika, politični go-
vor, deklamacije in ples so bili pravilo takšnih mani-
festacij. Na mitingu, ki sem ga pripravil decem-
bra leta 1944 na boro-
veljskih Rutah, sta nasto-
pili tudi dve domačinki. Toda lepa slovenska beseda ni rada ubogala koroš-
kega jezika. Precej truda je bilo treba vložiti, da so Gregorčičevi ali Prešernovi verzi zadoneli ušesom do-
padljivo. Tudi Kajuhove pesmi so se že takrat oglašale na naših mitingih. Pesmi? Ob njih se je ze-
mlja zravnila! Spominjam se, da smo novembra leta 1944 izdali pesmarico »Hej partizani«. V njej je bilo nekaj narodnih in parti-
zanskih pesmi. Na mitin-
gih smo vedno zapeli naj-
prej partizanske.

Kadarkoli smo se odpra-
vili med ljudi, pa čeprav sem vedel, da nas bodo veseli kot sončnega dne, sem veliko razmišljal. Pes-
mim sem želel, pa čeprav sem jih recitiral kdo ve kolikokrat že, dati nov kanček izpovedne moči. Pravzaprav sem z njimi ravnal kot z orožjem. Trdno sem jih hotel podrediti svoji volji, z njimi vlivati občutek moči in varnosti. Na koncu naj bi ostal zanos, ob katerem se človek ničesar ne ustraši in je ponosen na svojo in narodovo prehojeno pot.

»Zdravljica« je imela ob vsem tem posebno moč. Sicer pa dandanes malo-
kdaj srečaš kje tako hval-
ežno občinstvo, kot smo ga imeli takrat. Na mitin-
gu smo bili eno — eno ve-
liko srce.

● Pet županov — pet komunistov

Človek nikoli ne sme os-
tati sam. Samota ga lahko prestraši ali podredi oto-
pelosti. Tudi to je bilo v tistih dneh naše vodilo. Ob tem pa smo na srečo v pravem trenutku odkrili pomembne značilnosti ko-
roških vasi; da je imel vsak večji kraj možakarja, ki so mu ljudje, bolj kot ostalim, zaupali. »Sistem možijev« smo mi to imeno-
vali. To so bili možakarji, ki so v določenem krogu, oblikovali politiko. To ni pomenilo, da so morali biti ekonomsko močnejši od ostalih. Močni so bili po svoji vitalnosti in po-
litičnem ognju. Če je akti-
vist takega možakarja pre-
pričal, je pridobil velik krog ljudi. Zato pa je bilo prenekaterikrat treba dol-
go prepričevati.

Spominjam se volitev v letu 1945. Stari Ojcelj je bil krščanski; bil pa je tisti, ki je dajal politični ton Bistrici in Svečam. Ljudem smo pojasnjevali politični program komu-
nistične partije. Takrat so se koroški Slovenci odlo-
čili, da na volitve ne bodo šli samostojno, pač pa s komunisti. In tako so do-
bili leta 1945 komunisti na Koroškem pet županov v petih slovenskih vaseh. Spominjam se, da smo prav Ojclja vsak dan — tri tedne — prepričevali. Uspeli smo! Da, to so bili nacionalno zavedni Slove-
nci, vzporedno z njimi pa je šla tudi vsa poštena duhovščina. Kasneje pa so nam prav duhovniki — emigranti, ki so po vojni

TUDI TRDO IZGOVORJENA BESEDA SEŽE GLOBOKO V SRCE

1. Velikovec: skojevska konferenca v novembru 1976. Prvi z leve sedi Silvo Ovsenk.

2. Igralska skupina 9. korpusa — fotografirano po osvoboditvi

3. Štab Vojkove brigade, fotografiran na Ravni na Cerkljanskem vrhu

4. Posnetek skojevskega aktiva iz leta 1947 v Velikovecu — v vasi Vesele.

zbežali v Avstrijo, naredili največ zla.

Večkrat se jih spominim. Janeza Weissa — Honzija, ki je bil povezan z Zemlja-
novimi iz Borovelj. Krojač je po poklicu. Rodil se je v Rožni dolini, dandanes pa ima krojaško delavnico v Celovcu. Nikoli ni mogel preboleti, da so jim na-
cisti leta 1939 pobrali vse slovenske knjige iz dobro založene vaše knjižnice in jih sežgali. Po vojni so začeli znova. Od leta 1942 je bil povezan z našimi aktivisti in je spoznal, ka-
ko je mogoče začeti iz nič. Po tistem, ko se je v Ma-
čah sestal z Matijom Ver-
nikom — Tomažem, je šlo skozi njegove roke veliko partizanske pošte.

Po vojni je svojega sina prepričeval, da mora biti Slovenec v Avstriji še enkrat bolj delaven kot nemški Avstrijec, če hoče primerno živeti. Danes ho-
dijo njegovi trije vnuki v slovensko gimnazijo. Nih-
če pa dobro ne ve, kaj jim naklepa prihodnost!

Med Borovljami in Sentjanjem so bile Trnje in v njih družina Ulipic. Urh je bil član okrajnega ko-
miteja (Peter, je bilo nje-
govo partizansko ime!), njegova žena, ki še živi, pa je bila v skupini, ki je sodelovala z avstrijskimi partizani.

V Mokrih smo poznali Andreja Senčnika — Hoj-
nika, Smrekarja po parti-
zansko. Bil je koroški od-
poslanec kočevskega zbor-
a. Njegov brat dr. Luka Senčnik je bil tudi naš akti-
vist in partizan.

Janez Wutte — Luc iz Vesel, je bil že takrat, ko sem prišel na Koroško, med partizani na Svinji planini. Njegov brat je bil v okrajnem odboru Osvobodilne fronte.

Tako bi človek lahko našel celo vrsto imen: re-
cimo Kusterja ali »politi-
kanta« kot smo ga imeno-
vali. Danes ima več kot osemdeset let in živi v isti vasi kot Senčnik. Spomi-
njam se nekega Čeha, ki je živel pri Borovljah. Za snaho je imel Slovenko in vedeli smo, da je protifa-
šist. Prvič smo ga obiska-
li, bilo nas je deset, dan po tistem, ko se je v so-
sednji hiši naselila polici-
ja. V jedilnici, z oblazi-
njenim pohištvom, je bila pripravljena večerja. Pri-
jazno nas je vabil za mizo, mi pa smo njemu in nje-
govemu pohištvu želeli priznanosti z ušmi. Pozneje smo mu pošiljali sloven-
sko in nemško literaturo, ki smo jo tiskali v naši tehniki.

● Seme je kljub vsemu kalilo

Zanimivo in kljub vsemu lepo pot sem prehodil obo-
rožen s slovensko besedo. Njen zven in misel z njo sem puščal tudi v tistih koroških družinah, katerih svojci so bili v nemški vojski. Mnogi so, če se je le dalo, pobegnili domov ali med partizane. Takrat, ko so bili ti fantje vpokli-
cani v nemško vojsko, se naše gibanje na Koroškem se ni razmahnilo. V bistvu pa so bili vsi ti fantje, slovenskih družin, na Ko-
roškem protifašisti. Njihove družine so podpirale partizane. Tako je bilo z Lesjakovimi, pa Šturmovi-

mi...! Nikoli ne bomo po-
zabili ženske pod Zavr-
hom. Pravili smo ji »šlaf kolegica«. Stara žena je živela globoko v grapi, v razpadajoči žagi. Kadar se je kdo od naših ustavil na tem mestu, da bi se odpo-
čil ali zadremal, je ona na moč odgovorno stražila. Na Koroškem se v robu med Karavankami in Dra-
vo skoraj ni bilo treba bati izdaje. Bili so sicer trenutki, ko se je nevar-
nost strnila v grozečo nes-
rečo, ki pa smo jo, mladi kot smo bili, izzivalno pre-
zirali.

Po vojni? Na Koroškem sem ostal še nekaj let. Kljub vsemu je naše seme kalilo. Za nekajletno kul-
turno mrtvilo kasneje, so bila kriva strankarska nasprotja, ko so se prepi-
rali, kdo bo vodil sloven-
sko prosvetno delo na Ko-
roškem. Najprej je bila Pro-
svetna zveza. Slovenskih učiteljev je bilo po vojni na Koroškem zelo malo. Ta-
krat smo sodelovali, mis-
lim da je bilo tako, s pe-
timi. Eden velikih organi-
zatorjev slovenskih učite-
ljev je bil Eichholzer. Brez dvoma pa je kot po-
vezovalec slovenskih učiteljev opravil izredno delo Herman Velik, učitelj v Zg. Kotu in župan v Selah. Vedel je, da so ti ljudje poštene, toda boječi. Pri-
zadeval si je, da bi jih združil, da bi jih združil v moč, ki bi premagovala tiste, ki so zatirali slo-
vensko manjšino. Če bi imeli tod slovensko gimna-
zijo takoj po vojni, bi bil dandanes položaj naše manjšine na Koroškem precej drugačen.

Se vedno odhajam tja gor in pomagam pri stva-
reh, po katerih danes že čisto drugače polje kri. V tem času doživljajo Slo-
venci na avstrijskem ko-
roškem nov politični in kulturni preporod. In tako je bilo vedno, kadarkoli so jih hoteli s silo potisniti k tlom. Spominjam se, da je bilo tako za »Prešernov dan« v letu 1946, ko so ljudje z lojstrskimi vozovi prihajali na prireditve v Pliberg in tako je v tem času, ko delujejo na Ko-
roškem izredno uspešne kulturne skupine, kot je recimo skupina Anite Hudel v Plibergu. To je gene-
racija mladih, ki priprav-
lja kulturne manifestacije na neprimerno višjem ni-
voju, kot je bil to sicer običaj na Koroškem. Spet prihajajo ljudje na prire-
ditve z vozovi, tistimi na motorje. Tudi to, da smo več let pošiljali na Koroško naše plesne učitelje, se je obrestovalo.

Srečnemu človeku se je celo starati prijetno. In ko si v februarju na Koroškem, ko opazuješ sloven-
sko mladino, ki se je vrnila z dunajskih šol ali celovške gimnazije, ko vi-
diš, da so vsepovsod pri-
sotni in da se organizirajo ne glede na politično pri-
padnost, vidiš, da nisi za-
man prehodil na stotine kilometrov in preli na litre potu. Slovenci na Ko-
roškem dobijo vsako leto nekaj doktorjev prava, doktorjev medicine in vse več jih je, ki postajajo v svoji slovenski zavesti še močnejši — oboroženi z znanjem.

SILVO TERŠEK

Letos temeljni kamen in razstave

Čebine – muzejski objekt z živo govorico

Po vsem svetu so muzeji nekakšne vrste »posvečen«¹ prostor. Vsaj kadar se človek spomni nanje, da tam lahko vidi neko deželo, nek narod, lahko tudi celo civilizacijo praktično na kupu, in pri tem ga preplavi prav poseben občutek, nekakšna zmes opazovalske radovednosti in častitljivega spoštovanja preteklosti. Zato so muzeji tisti prostori, ki so najbolj izpostavljeni očem domačinov, še prav posebno pa vsem tujcem, ki žele na čim hitrejši način spoznati neko deželo v vseh njenih posebnostih in značilnostih. V skladu s tem, se tudi vlade primerno zanimajo za svoje muzeje in jih vsaj enkrat tedensko na široko odpro množici. To je tisti dan, ko je vstop v muzej prost, sicer pa je potrebno plačati vstopnino, katere višina je odvisna pač od pomembnosti muzejskega prostora.

Tudi pri nas imamo muzeje vseh vrst. Težko bi zapisali, da vlada zanje kakšno pretresljivo zanimanje, celo gostovanja pritegnejo le določene strokovnjake iz posamezne stroke, sicer pa v muzeje zaidejo ljudje bolj naključno kot načrtno. Eden tistih muzejev, ki bi zaslužili resnično pogostejši obisk pa je prav gotovo muzej, ki je vezan na našo najbližjo zgodovino in ki ji sedanjost dolguje nemalokatero kvaliteto, to je Muzej ljudske revolucije in Ljubljani. Pogovarjali smo se z njegovim ravnateljem, tovarišem Antonom Avscem o teh rečeh, o njihovem delu, ki ga ovira nešteto težav in predvsem o načrtih v letošnjem letu, ko bo prav Muzej ljudje revolucije nepogrešljiva institucija za dokumentirano gradivo tako o zgodovini partije kot tudi naše velike osebnosti, tovariša Tita.

Program Muzeja za letošnje leto pri- naša s seboj seveda tudi večne težave iz prejšnjih let, ki so zlasti kadrovske in materialne narave. Kar se tiče dela, navadno opravi muzej vse, kar je mo- goče, v res najskromnejših razmerah, ko ni niti dovolj ljudi, niti prostora, kaj šele modernejših naprav in aparatur, za sodobno prikazovanje zgodovinskega gradiva, ki pa ni samo zgodovinsko, česar se morda pri nas premalo zavedamo.

Zgodovina v nekem smislu nosi s seboj tudi družbene, politične, kultur- ne elemente, ki jih je moč prenašati in dopolnjevati le z načinom neposredne- ga posredovanja, kot so na primer učne ure, ki jih po nekaterih jugoslovanskih večjih središčih že prakticirajo, v Ljub- ljani pa je za kaj takega vedno prema- lo denarja, pri tem pa se muzejski ka- der praktično žrtvuje za izpolnitev svo- jih nalog. Marsikaj bi še lahko stalo, marsikaj bi bilo lahko prikazano kom- pleksnejše, ko bi imelo kje stati, ko bi bili prostori primerno ogrevani, ko bi skratka muzej lahko nudil neko večjo domačnost in prijetno počutje.

Program dela Muzeja ljudske revo- lucije je letos zastavljen predvsem v smislu sodelovanja z nastajajočimi mu- zeji ali oddelki muzejev kot na primer v Novem mestu in Brestanici, pa še po- sebno častna naloga čaka muzej, nam- reč da predstavi v beograjskem Muze- ju revolucije narodov in narodnosti Ju- goslavije slovenski delež v narodnoos- vobodilnem boju.

Muzej čakajo tudi gostovanja po Slo- veniji, ki so postala že stalna praksa in po Jugoslaviji, hkrati pa pričakujejo še

gostovanja iz tujine. Pri tem se obeta menda prav zanimiva razstava iz Alžir- je. Razstave so po tematski zgodovinske ali kulturne vsebine, vse pogostejše pa posegajo v delavsko revolucionarno gi- banje. Tako bo ena izmed letošnjih raz- stav prikazala tovariša Tita prav s te- ga vidika, njegovo delo v Sloveniji, po-

V tej kmečki hiši je bil mar- ca 1937 usta- novni kongres KPS

sledice njegovega dela tukaj in seveda njegovi vedno prijetni in po vsebini bo- gati obisku po vojni. Razstava je na- menjena tudi šolam in bo potovala v manjše kraje, povsod tja, kjer se bo oglasilo zanimanje zanj.

Muzej čakajo poleg posebnih nalog v letošnjem letu še tista osnovna pra- vila, ki se sestoje iz zbiranja gradiva po terenu, bogatenju fototeke in obnavlja- nju materiala, ki ga že načenja čas. Realizacija tega programa je seveda spet odvisna od odnosa kulturne skup-

nosti do muzejskih dejavnosti in more- bitnega posluha za njegovo vlogo v na- ši družbi s strani delovnih organizacij.

Največ moči in strokovnih sposobno- sti pa bo seveda Muzej naklonil po- sebni razstavi v zvezi s Čebinami, se pravi krajem, kjer je bil ustanovni kon- gres KPS. Časopis Komunist, ki tudi so- deluje pri tej akciji na svoj način, že pripravlja občane na pomembnost do- godkov in njih vsebino s pisanjem v svojem časopisu in posebni prilogi ter izdajanjem marksistične literature, pri- pravljaja pa se tudi srečanje nekdanjih komunistov in podobno. Najtežjo nalo- go bo moraj opraviti muzej sam. Raz- stava, ki bo svečano odprta v aprilu, naj bi na vizualni način prikazala zgo- dovinski pomen ustanovnega kongresa KPS kot tudi pogoje v katerih je na- stal, vse do goričanskega kongresa do državnega partijskega kongresa v Ljub- ljani, ki je imel velik pomen za razvoj revolucionarnega delavskega gibanja. Težave so v tem, da je muzejalj ma- lo, ker je bilo delo strogo konspirativ- no in se bo potrebno nasloniti pri pred- stavitvi predvsem na rezultate dela in množični odziv pri ljudstvu, vse do da- našnjih dni. Pri zbiranju gradiva sode- lujejo praktično vsi muzeji, kakršnih trideset jih je, vsak iz svojega krajev- nega področja. Razstavo bo na pot po- spremljal katalog s primerno razlago in slikovno opremo. V okviru Čebin po- vejmo še to, da bo hiša spremenjena v muzejski objekt takoj, ko bo mogoče

sedanje stanovalce preseliti v novo zgradbo, katere temeljni kamen bodo postavili prav v času svečane proslave.

Kar smo danes zapisali o delu Mu- zeja ljudske revolucije je le delček nje- govih letošnjih nalog, ki pa kažejo na to, da slovenski narod brez tovrstnega muzeja praktično ne more biti in da bi veljalo razmisлити, kako bi njegovo prizadevanost in vlogo tudi finančno pri- merno podprli.

NEVA MUZIČ

beležke

● Zbornik o spomenikih NOB

Občinski odbor ZZB in Kulturna skupnost občine Slovenska Bistrica so pripravili skupaj z vsemi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, predstav- nikom muzeja in celotnim uredniškim odborom razgovor, na katerem so pred- stavili knjigo »Zbornik spominov obči- ne Slovenska Bistrica«. Zbornik obsega 80 strani s fotografijami vseh spomeni- kov v občini kot tudi obeležij NOB. Zbornik je za občino izrednega pomena in ga bodo ponatisnili. Koristil bo pred- vsem šolam, ker bodo učenci našli v njem v kratkem vse o gibanju med NOB v svoji občini. Zasluga za res kva- litetno vsebinsko ureditev gre uredni- škemu odboru, finančno pa je zbornik podprla kulturna skupnost. Na raz- govoru pa so že zastavili novo na- logo, da zberejo podatke za novo mo- nografijo o delu II. pohorskega odreda in bataljona. Pripravlja jo tovariš Alojz Pemič in bo izšla še v letošnjem letu.

J. J.

Priznanje

Najvišje priznanje, ki ga vsako le- to podelijo na slavnostni seji ob ob- činskem prazniku občine Slovenska Bi- strica, so letos podelili v obliki nagra- de pohorskega bataljona za leto 1977 Muzeju narodne osvoboditve Maribor. Vsakoletna družbena priznanja občine Slovenska Bistrica lahko dobijo posa- mezniki, društva in delovne organizaci- je za svoje delo v času med dvema praznikom.

Muzej NOB v Mariboru sodi med tiste muzeje, ki se lahko pohvalijo, da sleherni leto pripravijo stalne, kakor seveda tudi občasne razstave spomin- skega gradiva iz naše revolucije. Tako je mariborski muzej NOB lani, poleg stalne razstave o legendarnem pohor- skem bataljonu, pripravil tudi razsta- vo »Partizanski tisk na mariborskem območju«, »Dokumenti o revolucionar- nem gibanju v Mariboru od 1818 do leta 1941«, »Talci 1941 do leta 1945. na slovenskem Stajerskem«, »Stajerska in Koroška v NOB«, »Boj za Maribor in severno mejo«¹ itd.

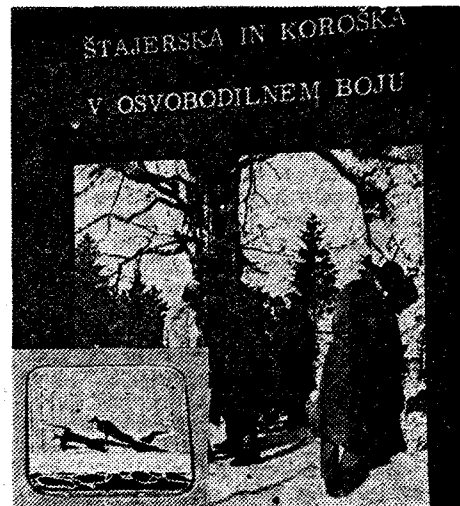
Poleg tega je muzej narodne osvo- boditve v Mariboru izdal skoraj sto raz- nih del s tematiko NOB, opravil šte- vilne pomembne naloge pri širjenju te- ga gradiva v publikacijah, pri zbiranju in ohranjanju dokumentov iz naše re- volucije, kakor seveda tudi pri tvor- nem in nenehnem razvijanju tradi- cij NOB.

Nagrada pohorskega bataljona za le- to je hkrati tudi najvišje priznanje ob- čine Slovenska Bistrica mariborskemu muzeju narodne osvoboditve za njego- vo zares plodovito delo.

Soda za oblikovanje v Ljubljani je tudi letos počastila obletnico Prešernove smrti z obiskom nje- govega groba v Kranju. Najprej je njegovo življenje in delo osve- tila v svojem govoru profeso- rica slovenskega jezika na tej šoli Mojca Terseglav, nato pa je dijakinja 3. letnika recitira- la Prešernovo pesem »Pevcu«. Dijaki so položili na grob šopek cvetja in prižgali svečke. Po svečanosti na grobu so se od- pravili še v Muzej mestne hiše in nato obiskali Prešernovo hi- šo v Kranju. Tako so v polni meri počastili spomin na velike- ga pesnika.

Foto: ZORAN VOGRINČIČ

Najvišje priznanje v okviru vsakoletne- ga podeljevanja javnih priznanj občine Slovenska Bistrica je letos prejel mu- zej NOB v Mariboru TONE URBAS

LOŠKI POTOK

Bolničarka Mimica

Julija tega leta bo preteklo 35 let, od tragedije v eni izmed prvih partizanskih bolnišnic na Slovenskem. Zaradi izdaje se je 16 ranjenih partizanov z bolničarko na čelu odločilo, da raje umrejo, kot da padejo v roke Italijanom. Bolničarka Mimica naj bi postrelila vse ranjence, nato pa še sebe. Ta tragični dogodek je opisal dr. Peter Gala v knjigi »Partizanski zdravnik« in je v zgodovini partizanskega bojevanja gotovo izjemen.

Dolgo ni nihče vedel, kdo je bila junška bolničarka. Pred kratkim pa so našli v skritem rovu dvoje okostij. Eno pripada Mariji Čepon-Mimici, doma iz Brezja pri Horjulu, drugo Gregorju Gorniku, ranjenemu partizanu. Ljudje iz Loškega potoka, ki jim je dogodek znan, predlagajo, da bi ju pokopali pri Ogencah, s čimer se strinjajo tudi sorodniki.

Pokopali ju bodo na slovesen način, grob pa bo označen z reliefom v bronu. Posebni odbor za program je že predlagal, da bodo na istem mestu odkrili relief in table z imeni in podatki vseh, ki so padli in treh preživelih ranjencev. Jamo,

kjer so bili ranjenci streljani, pa bodo tudi primerno označili. V zvezi s tem dogodkom bodo izdali tudi brošuro z opisom vseh dogodkov v bolnišnici pri Ogencah. V njej bodo tudi življenjepisi borcev, ki so se v njej zdravili. Delo naj bi bilo gotovo do proslave v približni nakladi 3000 izvodov.

Skupščina občine Ribnica oziroma KS Loški potok naj bi podelila bolnici domilicil. Izdelali bodo predlog domilicilne listine.

Za slovesnost bodo pripravili govor in kulturni program. Nadalje bo ob cesti na Hrmiških lazih, kjer obrne pot proti Ogencam, srečanje borcev, aktivistov in mladine ter ostalih prebivalcev. Obiskali bodo tudi delovne organizacije na območju občin: Kočevje, Ribnica, Ljubljana-Belgrad, Moste-Polje, Vič-Rudnik, Center, Šiška in Cerknica, iz katerih so bili ranjenci, da bi se dogovorili za finančno pomoč.

Program slovesnosti je dokaj zahteven, vendar upamo, da bo s pomočjo organizacij ZZB NOV, SZDL in ostalih lahko uresničljiv.

LOGATEC

Teden kulture v Loški dolini

Nedavno tega so bili v Loški dolini pomembni kulturni dogodki v okviru praznovanja 500-letnice mesta Loža, Prešernovega dne, 40-letnice prihoda marsala Tita na čelo KPJ itd. Pripravljalni odbor pri krajevni konferenci SZDL je organiziral razstavo domačih likovnih ustvarjalcev in kulturni večer pesnikov

v nekaj vrsticah

GRIZE

Ob ponovni otvoritvi mladinskega kluba v Grižah je pripravilo Planinsko društvo Zabukovica predavanje za mladino in svoje člane. Predavatelj Simon Petrovič je popeljal poslušalce po transverzali kurirjev in vezistov od Gančanov do Slavnika. Opozoril je na naravne lepote, ki jih pohodnik srečuje ob poti in na spomenike iz NOB, mimo katerih je speljana pot.

FRANC JEZOVNIK

MOZIRJE

Strelci mozirske občine so imeli svoj letni občni zbor, ki je pokazal, da se zanimanje za tovrstno udejstvovanje v občini veča iz dneva v dan. Strelske organizacije imajo v evidenci že 1131 strelcev, med njimi tudi mladince. Poleg tega zelo plodno sodelujejo tudi z ostalimi organizacijami v občini, tudi z ZRVS, lovskimi družinami in enotami TO ter milico. Načrte v celoti izpolnjujejo tako na področju organiziranja kot gradnje objektov in tekmovanja. Občani pomagajo tudi s prostovoljnimi delom. Na skupščini so sklenili, da je v občini potrebno organizirati še več kvalitetnega športa, ki koristi tudi obrambnim namenom dežele.

FRANC OMLADIČ

ter pisateljev domačinov, amatersko gledališče pri DPD Svoboda, Loška dolina pa je uprizorilo tudi komedijo »Košček sreček«.

Razstava je bila v avli osnovne šole Janeza Hribarja v Starem trgu pri Ložu. Na njej je razstavljalo preko 100 del 16 likovnikov iz cele cerkniške občine. Likovniki so se tudi srečali z akademskima slikarjema Lojzutom Perkom in Milanom Rotom ter s predstavnikami občinskih družbenopolitičnih organizacij skupščine občine in kulturne skupnosti. Pogovorili so se o svojih težavah in nakazali vrsto rešitev za bodoče delo.

Naslednji dan pa so se občani Loške doline in okolice srečali s pisatelji v Domu kulture v Starem trgu. Dvorana je bila zasedena do zadnjega kotička. Članj amaterskega gledališča so predstavili dela prisotnih literatov: Matevža Haceta, Franca Suštersiča, Vinka Šumrada, Francija Strleta, Maričke Znidaršič in Magde Stražišar. V kulturnem programu so sodelovali še moški pevski zbor DPD Svoboda in gojenci glasbene šole Frana Gerbiča iz Rakeka.

V tednu kulture v Loški dolini pod geslom »Človek — delo — kultura« je amatersko gledališče pri DPD Svoboda uprizorilo štiri predstave komedije »Košček sreček«. Vse predstave so bile razprodane. Moramo priznati, da že nekaj časa ni bilo v Loški dolini tolikšnega zanimanja za kulturne prireditve kot ravno sedaj in splošna želja vseh delovnih ljudi in občanov je, da bi podobne prireditve še organizirali, za kar so pripravljeni pomagati tudi občani sami.

SLAVKO BERGLEZ

PTUJ

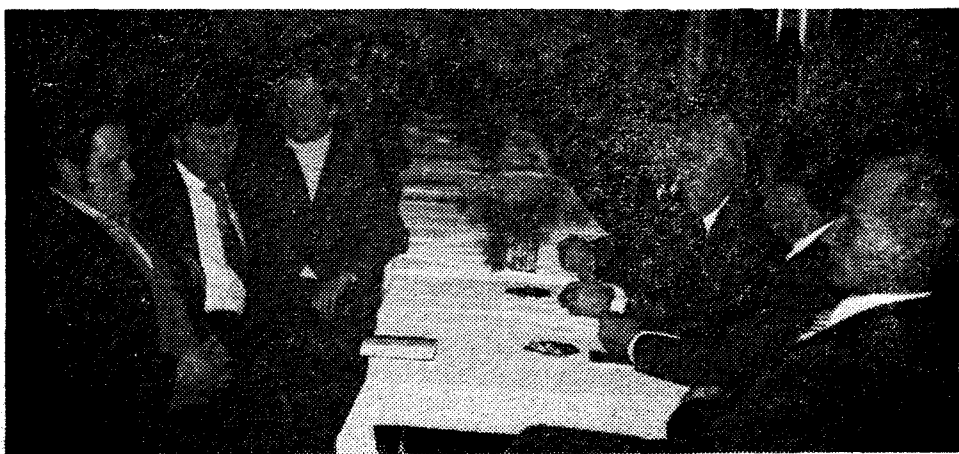
Aktivni taborniki Lackovega odreda

V Ptuj deluje že nekaj let odred tabornikov, katerega starešina je Marica Fajtova. Letne konference se je udeležilo več kot 130 članov. Taborniki, ki nosijo ime po znanem revolucionarju in heroju iz Slovenskih gor, so bili lani zelo aktivni. Sodelovali so v pohodu »Po poteh Slovenskogoriške čete v Mostju«, v pohodu »Ob žici okupirane Ljubljane«, organizirali pa so tudi več orientacijskih pohodov in sodelovali na številnih kulturnih in športnih prireditvah. Imeli so šest izletov po domovini in obiskali številne kraje znane iz NOB.

V športu so dosegli vidne rezultate, štiri ekipe so na mnogoboju v Mariboru zasedle prva mesta. Tako so dobili pravico nastopa na republiškem tekmovanju v Novem mestu.

Lahko pričakujemo njihovo delavnost tudi letos, v času velikih praznovanj.

FRANJO HOVNIK

PREBOLD

Gasilci, nosilci družbenega življenja na vasi

Ze od nekdaj so bile gasilske organizacije poleg svoje osnovne humane dejavnosti nepogrešljive tudi pri drugih oblikah družbenega življenja na vasi. V njihovem okviru so se ustanovljale kulturne sekcije in druge družbene sekcije. Tudi prostovoljno gasilsko društvo Matke ima danes v svoji vasi pod Mrzlico izredno važno vlogo. Vse kar se v vasi dogaja je neločljivo povezano z njimi. V vasi je približno osemdeset hiš, gasilcev pa sto. Ze to dokazuje vsestransko navezanost vasi na gasilce.

V počastitev štiridesetletnice obstoja so razvili prapor, dogradili in renovirali gasilski dom, napeljali centralno ogrevanje in uredili prijeten gostinski obrat, kjer mladinska sekcija prireja ples. Tudi na športnih tekmovanjih dosegajo zavidljive uspehe. Kulturna sekcija je zelo aktivna. Sodeluje na vseh proslavah in pripravlja tudi igre, gostuje ali organizira tudi gostovanja. Mladi se vse bolj vključujejo v družbenopolitične organizacije in skrbijo za idejno izobraževanje, pri tem pa ne pozabljajo na tradicije NOB.

DARKO NARAGLAV

Z dopisniki v Idriji

Čeprav je bil pogovor z dopisniki idrijske in tolminske občine morda na videz videti skromnejši kot vsi dosedanj, pa je treba poudariti, da namen srečanja in delo na srečanju samem ni imel nič manjših rezultatov. Pogovorili smo se o težavah in izboljšavah dela pri časopisu, po drugi strani pa so nam dopisniki povedali svoj opazanja, vtise in načrte za prihodnje delo. To je tisti konec slovenske dežele v našem časopisu, ki ima redne poročevalce, ki se dotikajo tudi kočljivejših tem in tako pomagajo k celovitejši in

tudi kritičnejši podobi pisanja v našem časopisu. Prav tako pisanje pa je zaželeno in kaže na pozitivno zavest našega človeka, ki edina lahko ponuja ugodne rešitve. Ze na srečanju samem so se pokazale nove teme za obširnejše pisanje, zato bo branje prispevkov z idrijskega in tolminskega območja tudi v bodoče zanimivo. Ne smemo pozabiti, da je idrijsko in tolminsko področje tudi potresno, ki je imelo lani prav poseben način življenja, kar se mu bo poznalo verjetno še nekaj časa.

n. m.

Novinarji na snegu

Prejšnji teden se je na mariborskem Pohorju končalo jubilejno deseto državno prvenstvo poklicnih novinarjev v smučanju in kegljanju. Letos so se prvič pomerili tudi v tekih na štiri kilometre dolgi progi.

Več kot dvesto novinarjev-smučarjev je merilo svoje sposobnosti na strmih pobočjih na Arehu in v kegljišču hotela Habakuk. Najštevilnejše in hkrati najbolj uspešno so svojo redakcijo zastopali novinarji Dnevnika iz Ljubljane. Redakcijo TV-15 je zastopal tokrat samo Tone Urbas, ki je poleg uspešnega nastopa v hokejski ekipi novinarjev Jugoslavije tekmoval tudi v veleslalomu in se med več kot stotimi tekmovalci uvrstil v sredino, medtem ko je bil v tekih med 25 tekmovalci tretji, v kegljanju pa je med stotimi tekmovalci zasedel prvo mesto.

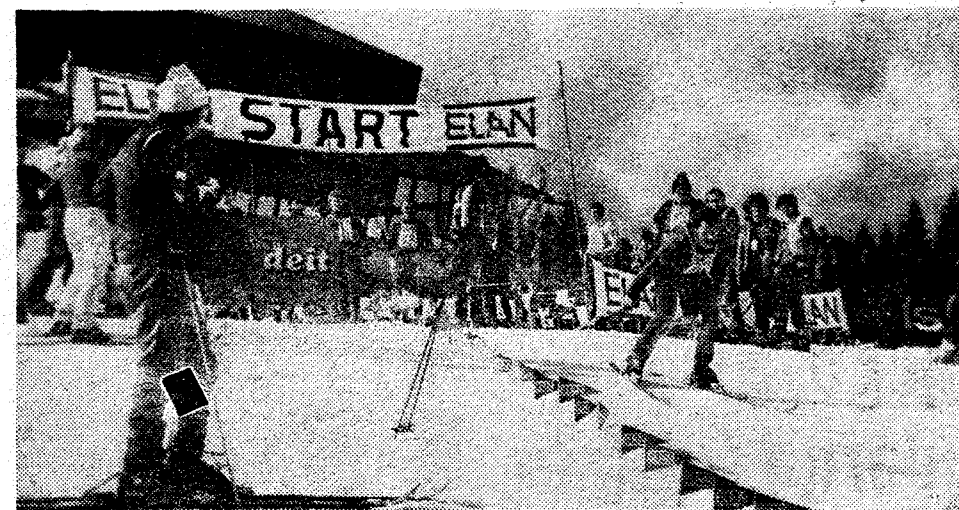
REZULTATI: Veleslalom moški — 1. Jože Plešnar, RTV Ljubljana, 2. Jože Pogačnik, Dnevnik Ljubljana, 3. Silvo

Matelič ml., Dnevnik Ljubljana itd. Veterani: 1. Bine Rogelj, Pavliha, 2. Silvo Matelič st., RTV Ljubljana, 3. France Jeras, Elektrogospodarstvo Ljubljana itd.

Veleslalom ženske: 1. Roža Erman, Dnevnik Ljubljana, 2. Ziva Pavlin, RTV Ljubljana, 3. Alenka Leskovic, Delo itd.

TEKI: Moški: 1. Tone Fornezzi, Dnevnik, 2. Stane Drolj, Zbor Občanov, 3. Tone Urbas, TV-15 itd. Ženske: 1. Branimira Fele, radio Sl. Gradec, 2. Alenka Leskovic, Delo, 3. Ziva Pavlin, RTV Ljubljana itd.

KEGLJANJE: Med 28 ekipami je zmagala ekipa DNEVNIKA, pred Delom in Večerovi iz Maribora. Med ženskami je zmagala Alenka Brezovnik iz Dnevnika pred Silvo Šeruga in Vladko Durjavo, medtem ko je dosegel novinar TV-15 Tone Urbas najboljši rezultat tekmovanja s 176 podrtimi keglji in zmagal pred Jožetom Jermanom iz Dela in Edom Glavičem iz Dnevnika itd.

Štart zmagovalca letošnjega veleslaloma Jožeta Plešnarja iz RTV Ljubljana

SLOVENSKE KONJICE

Programi dela sprejeti

Na seji OO ZRVS so sprejeli program dela občinskega odbora in dela komisij za leto 1977. Poleg obveznega vojaško-strokovnega usposabljanja vsebujejo programi še pester oblike neobveznih aktivnosti osnovne organizacije ZRVS. V vseh programih je poudarjeno predvsem sodelovanje z drugimi organizacijami v krajevni skupnosti, občini, še zlasti z Zvezo socialistične mladine. Tako predvidevajo osnovne organizacije ZRVS v Zrečah, Ločah, Vitanju in Slovenskih Konjicah že v programih tesno sodelovanje pri organizaciji in izvedbi obrambnih dnevnov na osnovnih šolah in na novo ustanovljeni poklicni kovinarski šoli v Zrečah.

VLADO PRATNEMER

JESENICE

Priloge za volilne konference

Občinski odbor ZZB NOV Jesenice, na seji so bili prisotni tudi predstavniki krajevnih organizacij, je pripravil naloge in napotke za občni zbor. Sprejeli so finančni načrt za tekoče leto, največ pa so govorili o programu in nalogah organizacije v občini. Predvidene so zahtevne in obsežne naloge v letu jubilejnih proslav. Veliko dela jih čaka tudi pri podružljanju spomeniškega varstva in prenašanju tradicij NOB pa pri reševanju socialnih in zdravstvenih vprašanj borcev, pri priznavanju posebne dobe in drugo. Vsi delegati in komisije bodo morale okrepiti svoje delo in dokazati, da je članstvo ZB resnično jedro SZDL, s prekaljenimi kadri.

Na seji so sprejeli predlog za člane novega občinskega vodstva po novem statutu. Sprejet je bil tudi ključ za volitve delegatov in članov občinskega odbora. Sprejeli so še naloge ob pripravah za izvedbo krajevnih skupščin v mesecih februarju in marcu, občinska konferenca pa bi bila meseca maja. Komisija je predlagala pomlajeno vodstvo glede na obsežnost in odgovornost programa.

Dogovorili so se še o obiskih mladine v znane partizanske kraje, o prireditvah ob 35-letnici množičnih aretacij na Jesenicah, srečanju begunjskih zapornikov in o načinu izvajanja pogrebnih obredov umrlih borcev. Kritično so na koncu povzeli, da tisk in radio premalo posvečata pozornost prav borčevski organizaciji in njenim problemom.

LUDVIK AMBROŽIČ

LOGATEC

Skrb za zdravstveno varstvo borcev

Občinski odbor ZZB NOV občine Logatec ima svoj dispanzer za borce in pazljivo spremlja njegovo delo in uspehe. Prav tako je v okviru občinskih odborov ZZB NOV Cerkljica, Idrija, Vrhnika in Logatec izdelal tudi dokončni dogovor za organiziranje dispanzerjev za borce v vseh omenjenih občinah. V Logatcu sta celo dva dispanzerja, splošni in zobni. Zahvala za uspešno delo

gre predvsem obema zdravnikoma, dr. Nikoliču in dr. Markoviču.

Ob novem letu je občinski odbor ZZB NOV Logatec pripravil sprejem za celotno zdravstveno osebje. Dogovorili so se, da bodo imeli vsako leto dva posveta, kjer bi se podrobno dogovorili o problemih in nalogah borčevske organizacije in obeh dispanzerjev.

Občinski odbor si prizadeva, da bi dosegel primeren sporazum tudi z dispanzerjem pri bolnici Petra Držaja v Ljubljani, nadalje bi radi poslali vsaj dvajset borcev v zdravilišča, vendar za to manjka denarja.

FRANC JERINA

JESENICE

Za nami je pohod na Stol

Gorenjske občine organizirajo vsako leto pohod na Stol v spomin na boje Jeseniško-Cankarjeve čete, ki je 20. februarja leta 1942 uspešno odbijala napad več kot dva tisoč Nemcev. Prav na

Organizacija združenj vojnih invalidov LJUBNO prireja že vrsto let za svoje člane izlete v razne zgodovinsko pomembne kraje. Lani so si člani ogledali del Bosne, Bihač in Drvar. Na tamkajšnjem spomeniku je vklesano tudi ime njihovega rojaka Janeza Demšarja iz Primoža. Organizacija šteje šestdeset članov. Vsem bo izlet ostal v najlepšem spominu. Videli so kraje iz polpretekla zgodovine in veliko novih stvari, ki so nastale v času po osvoboditvi.

MAKS SLATMSEK

Ekipa TV-15 na Trnovskem maratonu

Letošnji trnovski smučarski maraton bo sodeč po sedanjih prijavah tekmovalcev najmnostičnejši, saj je že doslej prijavljenih okoli 2.000 tekmovalcev. Med to množico tekačev, ki se bo pomerila na 42 kilometrov dolgi smučini, bo tudi štirinajst članska ekipa tekačev, ki bo zastopala barve našega uredništva. V tej ekipi so: Janez Pavčič in Cveto Pavčič, Peter Marn, Boris Kobal, Miloš Bašin in Tone Urbas iz Ljubljane, Jože Knific in Tone Razinger z Jesenic, Tone Kandare in Jože Strle s Starega trga pri Ložu, Filip Grašič z Dupelja, Jože Kovič z Vira in Roman Seljak s Kranja.

Vsi tekmovalci, ki bodo tekmovali za TV-15 bodo prejeli spominska darila, prvi trije pa še posebna priznanja.

Start letošnjega trnovskega maratona bo v nedeljo, 20. februarja ob pol desetih, seveda, če bo do takrat zapadel sneg. Sicer pa bo maraton preložen na eno izmed prihodnjih nedelj.

vrhu, blizu Prešernove koč, je takrat v boju padel primorski rojak Jože Koder.

Leta 1962 so tako občani prvič organizirali v spomin na te boje pohod na vrh Stola, kjer so se Cankarjevci borili. Ti pohodi so pravzaprav vzgled požrtvovalnosti tako organizatorjev kot tudi udeležencev, saj so vremenske nevarnosti velikokrat ovirale za lagodno hojo. Na pohodih je sodelovalo še več kot deset tisoč ljudi vseh starosti, tudi mladina. Ni nujno, da so ljubitelji planin, posebno pa gre hvala članom ZZB NOV, ki jih pred pohodom prav nič ne zažreži.

Planinci in gorski reševalci skrbijo za varnost, veliko pa je odvisno tudi od discipliniranosti udeležencev samih in seveda pravilne opreme.

Pohod je primeren tudi za nabiranje moči in spoznavanje dežele za njeno obrambo, postaja pa še tradicija, ki vsako leto pritegne več občanov. Nepozaben je občutek, ko udeleženci pridejo do Valvazorjevega doma in srečujejo stare znance.

L. A.

Danimir Matko-Matiček:

Na fotografiji je družina Pirc pred domačo hišo leta 1940. Oče Jože in mati Marija sta aktivno delala za NOB od junija leta 1941. Po aretaciji sina Jožeta in po odhodu sinov Francija in Cirila med partizane (marca leta 1942) sta bila aretirana in zaprta. Mati je umrla v zaporu, oče pa se je vrnil iz internacije po vojni. Močno izčrpan je kmalu umrl.

Prvi od leve proti desni je sin Jože, ki je bil pred aretacijo 11. marca 1942 sekretar okrožnega komiteja KPS za Notranjsko. Najprej je bil v zaporu v Trstu, pozneje pa v Ljubljani. Danes živi v Ljubljani.

V sredini je sin Franci, predvojni skojevec. Na Rakeku je bil prvi sekretar SKOJ — od junija 1941. Med partizane je vstopil 12. marca 1942 in je padel kot rajonski poverjenik VOS za Kočevsko reko.

Tretji od leve proti desni je sin Ciril, član SKOJ od junija 1941. Med partizane je vstopil 12. marca 1942 in je padel v jurišu pri napadu na grad Čušperk (v začetku junija 1942).

Rakek in njegova udarna četa

(3)

Prišli smo pravi čas. Hitro smo na primernem kraju postavili zasedo, v katero so se kmalu nato zapeljali vsi štirje kamioni. Na njih je bilo okrog 160 oboroženih vojakov, pod vodstvom poročnika Čvazonija s štirimi podporočniki vodov. Z navzkrižnim ognjem naših puškomitraljezov in z bombami, ki so padale iz neposredne bližine na kamione, je v dobri uri borbe padlo več kot sto vojakov in oficirjev. Presenečeni sovražniki ni dajal posebnega odpora. Zaplenili smo precej orožja, lastnih izgub nismo imeli. Junaka te akcije sta bila puškomitraljezec Franc Bombač-Matjaž in Anton Urbančič-Kvirin, ki je z bombami opravil levji delež te slavne in nepozabne borbe. Ker je ta akcija obširneje opisana v knjigi Antona Ožbolta »Dežela Petra Klepca«, se v podrobnosti ne bom spuščal.

Akcija na Mojerjih je sovražnika popolnoma demoralizirala. Ni se upal po naši sledi, pač pa je v naslednjih dneh z veliko vojaško silo prihrumel v tamkajšnje bližnje vasi in začel požigati in moriti nedolžno prebivalstvo. Ljudje so tudi zaradi tega ostali trdni in so še z večjim zaupanjem gledali v sicer nejasno prihodnost. V Komunistični partiji in Osvobodilni fronti so videli svojega rešitelja, zato so se še bolj strnili okrog njenega vodstva. Rakovska četa je s svojo akcijo pospešila sicer že prej zasnovano ljudsko vstajo v tem predelu Notranjske in Kočevske. Iz Starega kota, Novega kota in drugih vasi je prišlo precej novih tovarišev, tako da je iz Rakovske čete nastal Zidanškov bataljon. Iz bojazni pred napadi na manjše karabinjerske postojanke se je sovražnik umaknil v večje, varnejše. Nastalo je novo osvobodeno ozemlje.

Rakovska četa, ki je kot prva četa ostala v sestavu Zidanškovega bata-

ljona, je odšla na nove položaje, v nove borbe. Proglašena je bila za udarno četo. Poleg manjših akcij, med drugim tudi nekaj na železniški progi med Logatcem in Postojno, je izvedla tudi tri večje, v katerih je imela svoje prve žrtve. 8. maja je na Bloški planoti v zasedi pričakala Italijane in jih z jurišem podila do Nove vasi, kjer so v paničnem begu podirali plotove, kar so si tamkajšnji ljudje z velikim veseljem ogledovali. Italijani so imeli več mrtvih, zaplenili pa smo tudi nekaj orožja. S to akcijo smo se Italijanom delno oddolžili za požig Ravnika 25. marca. Žal smo izgubili hrabrega borca, ki je bil v jurišu težko ranjen in je kmalu zatem umrl. Hudo nam je bilo za njim, še teže pa bratoma, ki sta bila z Jožetom Krenčičem-Bivolom v isti četi.

Enajstega maja smo imeli borbo z Italijani, ves dan v Grahovem pri Cerknici. Spustili smo jih z vozili v vas, jih obkolili in z juriši prisilili, da so se umaknili v ozek krog hiš.

Čeprav je bilo na sovražnikovi strani precej mrtvih, plena nismo dobili, ker jim je iz sosednjih postojank prihitela pomoč. Složno z nami so se borili tudi nekateri grahovski fantje, ki so se nam ob prihodu v vas pridružili oboroženi. Jurišač in bombaš Jože Janež-Krešo je bil v tej borbi smrtno zadet. Skupaj z njim sta se v boju še posebno izkazala puškomitraljezec Franci Pirc-Jovo, ki je iz kamiona bežečih Italijanov napravil kopico mrtičev. Vsi naenkrat so hoteli skozi vrata v zgradbo, tam pa jih je neusmiljeno kosil Jovov mitraljez. Akcija sta uspešno vodila tovariša Martin in Zorko.

Ta akcija je imela prav tako kot mojska, izredno velik politični pomen. Sicer ni bila tako uspešna kot mojska, toda njen pomen, ker je

šlo za izgon okupatorja iz Loške doline, je bil še večji, in pa dejstvo, da smo akcijo iz gora prenesli v dolino, v neposredno bližino sovražnika. To je ohrabilo in spodbudilo ljudi v Cerkniški in Loški dolini, sovražniku pa smo zadali precej strahu. Že naslednjega dne 12. maja, so iz Starega trga pri Ložu umaknili, oziroma ukinili karabinjersko postojanko. Takoj po grahovski akciji se je Rakovska četa utaborila pod Križno goro. Iz bližnjih in daljnih vasi Cerkniške in Loške doline so se nam pridružili novinci, tako da je četa narasla na 120 borcev.

Veseli smo bili vseh, posebno še Albina Logarja-Bineta, ki je s skupino prišel iz postojanke v Cerknici. Bil je neugnan. Kot komunist od leta 1941 je bil aktivno udeležen v raznih akcijah v sami postojanki že pred prihodom v našo četo. Novemu komandirju Levcu in komisarju Slavu Bombaču-Borisu ni dal miru, kar naprej je hotel akcije. Dovolila sta mu, da je z dvema ali tremi tovariši v nočnih urah hodil vznemirjati sovražnika v postojanko v Cerknici. Ko je četa dobila tromblonko, je bila dodeljena njemu. Neke noči se je priplazil prav v postojanko in sprožil tromblonko v sredino postojanke. Prav pred stražarjem je počilo kot iz topa, oddali smo še nekaj strelcev iz puškomitraljeza in se umaknili nazaj v taborišče. Italijani so se vso noč bojevali z nevidnim sovražnikom in trošili municijo. Bine se je skupaj z nami smejal, užival in ugibal koliko mrtvih bodo Italijani našli v svojih poročilih. Sicer pa je bil Bine tudi miner. Med drugim je skupaj z zasedo med Martinjakom in Grahovim počakal kamione in enega z nastavljenimi mino spreminil v kup železja. Bil je izredno drzen in tak je ostal do konca vojne.

(Se nadaljuje)

Njeni trije sinovi: Tone, Janez s harmoniko in najmlajši Jože

Kruta resnica o Lenčkovih mami

Kmalu bo pomlad, za Lenčkovo mamo iz Martinjaka pri Cerknici že enaindevetdeseta. Pozna jesen, bi lahko rekli za človeka v teh letih. V jeseni smo navajeni obirati sadove, a češnje, ta sladki sadež, rodijo že v zgodnjem poletju. Tudi za Lenčkovo mamo je bilo poletje, v katerem je rodila štiri krepke, zdrave sinove. Ustvarila si je tih in skromen dom. Sinova France in Janez sta že pred vojno delala v tovarni, Tone ji je pomagal doma na kmetiji, najmlajši Jože pa se je učil in izučil krojaške obrti v Cerknici.

In prišla je vojna ter skalila tiho srečo. Avgusta 1941 se je smrtno ponesrečil starejši sin France, star komaj trideset let. Lenčkova mama je žalovala in vendar je še imela trdno oporo v ostalih treh sinovih. Leta 1943 ji je še te vzela noč. Odšli so med partizane. Tone je še istega leta padel neznan. Kje. Mati je poizvedovala, a nihče ni vedel zanj. Bolečina je bila neizmerna, saj niti sveče ni mogla prižgati na sinovem grobu.

Janez je bil obveščevalec. S svojim zdravim humorjem in harmoniko, ki so mu jo starši kljub težavam kupili še pred vojno, je razveseljeval svoje tovariše v zatiranih pred boji. Tudi zanj je prišel konec. Zadet od domobranske kroglice se je poslovil od življenja in

harmonike 17. februarja leta 1945 v Metlah pri Velikih Blokah. Kaj vse je morala mati prestati, da so ji sina prepeljali domov, ve le ona in ljudje, ki poznajo njeno bolečino. Ostal ji je samo še Jože, ki je bil v partizanih na Primorskem in Notranjskem. Tudi on je bil ranjen.

In spet je prišla pomlad, tako skopa in vendar tako vesela. Pomlad leta 1945. Iz gozdov se je vrnil Lenčkovim še edini sin Jože. Ko ga je mati stisnila v objem, je s strahom vprašala: »Kje sta še dva moja otroka?« Jože je komaj iztisnil: »Mama, naša svoboda ni bila poceni!« Potolažil jo je in obljubil, da bo odslej on skrbel zanj. Obljubo je tudi držal, pridno delal, skrbel za mater in družino. Težko je bilo, kajti v sebi je še vedno nosil sovražnikovo kroglo, ki ga je spremljala ves čas njegovega življenja v svobodi. Lenčkova mama je zaslutila, da bo izgubila še zadnjega sina. Ko ga je spremljala na njegovi zadnji poti, je stopila k odprtemu grobu in se zazrla v to črno zemljo, ki ji bo pravkar vzela še zadnji sad njenega telesa. Kdo ve, kaj bi ji spregovorila, a ni utegnila. Tolažiti je morala snaho in vnuke. Življenje mora kljub enaindevetdesetim letom teči dalje...

DANA PETRAC

Hrabra brkinska mati

Cetrtega januarja je praznovala svoj devetdeseti rojstni dan; pri hčerki Zori, poročeni Hrepevnik v Vipavi. Rojena pa je bila v Šmarjah pri Ilirski Bistrici. Poleg sorodnikov so jo ta dan obiskali še sekretar ZK pri krajevni skupnosti Vipava, predstavnik borcev v krajevni skupnosti ter številni prijatelji in sosede.

Ko smo nekaj dni za tem našo brkinsko mater MARIJO MRŠNIK prosili za razgovor, je bila še vsa prevzeta in ganjena nad toliko pozornostjo. »Lepo je, če se te ljudje spomnijo in te obdajo s toplo, vzpodbudno besedo. To pomaga živeti,« je dejala. Njena roka je dokaj mehka, lica okrogla, pogled živahen in bister. Spominja se dobro, še posebej doživeti iz narodnoosvobodilnih bojev.

»Osem otrok sem imela, vendar večkrat nisem vedela za nobenega, kje je. Našo družino so Italijani že zgodaj oziroma. Moj starejši sin je leta 1928 služil vojaški rok v Torinu. Vtaknili so ga med karabinjerje. Nekoga dne je kar v paradni uniformi zbežal čez mejo v Avstrijo in od tam v Francijo, kjer se je zaposlil. Kvesturini so na naša vrata nalepili napis: »Proibito entrare — famiglia sovversiva« (prepovedan vstop — prevratniška družina). Seveda smo lepak strgali takoj, ko so Italijani odšli.

S partizani sem začela sodelovati takoj po začetku vojne in imam priznano dvojno štetje od 20. septembra 1941, do 15. maja leta 1945. Med prvimi so se oglasili pri meni Anton Primc-Dušan, Jožef Zidar-Jadran, Anton Dolgan-Branko, Karlo Maslo in njegova pokojna brata Franc in Ebin ter seveda še mnogi drugi. Najprej sem prenašala pošto v sosednje vasi — v Topolc, Brce, Trnovo. Pozneje so se partizani pri nas večkrat ustavljali, jaz pa sem zanje skrbela in jim pripravljala hrano. Konec leta 1941 so začele pomagati tudi moje hčerke. Zbirale so hrano, prenašale pošto, jaz pa sem borcem prala, šivala in pletla nogavice. Tako vse do julija leta 1943. Takrat pa so kvesturini med preiskavo našli pri nas precej propagandnega in sanitetnega materiala. Vso družino, moža, mene in tri hčerke so takoj odpeljali v Bitnje pod Premom. Tam so nas po treh dneh zaslisevanja odvedli na neki vrt, kjer so nam dali lopate in zahtevali, da si izkopljemo grob. Nihče ni hotel prijeti za orodje. Ko je že prikorakalo na vrt nekaj vojakov s pripravljenimi puškami, da bi nas postrelili, je prišel ukaz, da nas morajo spustiti. Dne 29. julija so nas prepeljali v Trst. Mož je ostal v tržaških zaporih, mene in hčerke pa so od-

peljali v taborišče Fraschette, kjer smo ostale do razpada Italije.

Takoj ko smo se vrnili domov, smo spet začeli delati za partizane. Jaz sem nosila pošto celo v Ilirsko Bistrico. Imeli smo mnogo hišnih preiskav. Obiskovali so nas Nemci, četniki, domobranci in vedno so nas oropali. To nas ni zlomilo in smo začeto delo nadaljevali do osvoboditve.

Tudi moji sinovi so bili borci. Enega so že leta 1942 zaprli in nato odpeljali v taborišče na otok Ponza, drugi je tik pred osvoboditvijo padel pri Cetinju. Dva sta umrla po vojni in tudi mož je prezgodaj umrl zaradi prestanega gorja.

In ko smo jo povprašali, če se tistih časov velikokrat spominja, je skoraj presenečena odgovorila: »Kako se ne bi?! Slabi časi so bili to, saj sem morala noč in dan skrbeti za svoje in za druge. Tudi za druge, kot da so moji. Včasih sami nismo jedli, da smo lahko dali partizanom. Nekateri se tega ne spominjajo več, le borci in borke iz Vipave me večkrat obiščejo. Veselilo bi me, da bi se me kdaj spomnili Brkinci, da bi se me spomnili tovariši, s katerimi sem nekoč delila dobro in slabo.«

Draga Mršnikova mama, želimo vam še mnogo let in da bi prav vse preživeli tako sveži in živahni kot ste sedaj!

A. C.

Marija Mršnik z Brkinov

Lik matere Helene

Kdor jo je poznal, je ne bo nikoli pozabil. Imela je obraz izrazitih potez, kot bi ga izklesal Rodin, v očeh pa sta se ji vedno zrcalila odločnost in dobroti. Njena domača beseda je tolažila in bodrila. In njene roke, njene žuljave dlani so zmeraj nesebično pomagale in dajale. V šibki postavi je utripalo plemenito srce, kar je zlasti med vojno občutilo nesebično ljudi.

Taka je bila pokojna mati Helena, Mlakarjeva mama z Babne police v Loški dolini.

★

Bilo je v septembru leta 1941. Po Loški dolini so se šopirili okupatorji, vse večje vasi so jih bile polne. Na Babno polico, ki je odmaknjena od drugih, pa jih je redkokdaj prineslo. Pač pa so začeli vasico obiskovati neznanci, o katerih je mati Helena takoj uganila, da prihajajo z dobrimi in poštenimi nameni.

Prva sta prišla tovariša Očka in Jokl ter ustanovila vaško partijsko organizacijo. Po sestanku ju je Helena sin Lotze peljal spat na skedenj. Ker je bil postavljen za partijskega sekretarja in je v tej zvezi

dobil pomembne naloge, je sklenil, da se bo o tem pogovoril z njo, svojo materjo. Odkrito ji je povedal, da dela v osvobodilni fronti, in zelo je bil presenečen, ko mu je odgovorila: »Saj vem, kaj delaš, in tudi vem, da je tako prav.« Hkrati ji je dejal, da bo treba tovarišem, ki prihajajo k njemu, dati kaj za pod zob, jih prenočiti. »Kar naj pridejo, vse bom dala, kar bom mogla,« je rekla.

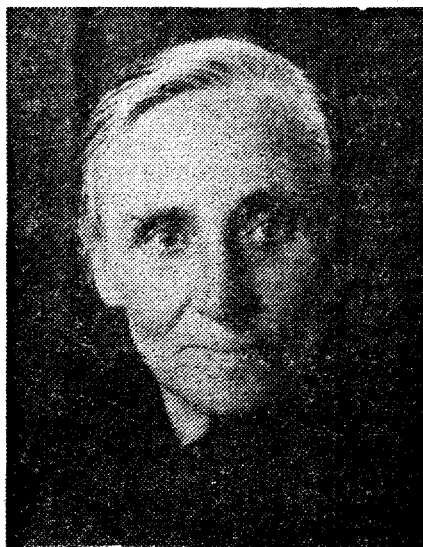
Mati Helena je držala besedo. Illegalci se pred njo niso skrivali, prihajali so v hišo, k mizi, in se počutili kakor doma. Od nje ni nikoli nihče odšel lačen ali praznih rok. Bila je ena izmed redkih mater v tistih krajih, ki je že pozimi 1941/1942 sprejemala ilegalce, organizatorje vstaje, ter jim dajala zatočišče in hrano. Veliko živl je iz njene shrambe potovalo tudi v gozd, k partizanom.

Nekoč je dala skupini borcev, ki so se mimogrede oglasili v vasi, celo péko kruha, rekoč: »Vzemite, kar vzemite; mi, ki smo doma, bomo laže dobili drugega kakor vi.« S partizani se je pogovarjala s pravo materinsko toplino.

Poleti 1942 so se na Notranjsko in sosednje kraje zgrnili črni oblaki,

na dnevnem redu je bil rop, požig, umor... Okupatorji tudi Babni polici niso prizanesli: požgali so jo do tal, vaščane pa odpeljali na Rab. Med njimi je bila tudi mati Helena z možem in štirimi hčerkami, od katerih sta bili dve še mladoletni. Družina je prestala vse najhujše in se v aprilu 1943 vrnila domov... toda brez očeta. Ni prenesel lakote in bede v taborišču, umrl je in ostal za vedno v težki rabski zemlji...

Zdaj je bila vsa skrb za družino

na ramenih matere Helene. Zasilno se je s hčerkami naselila v Igavasi in hodila z njimi obdelovat polje. Toda dom je le dom, čeprav je do tal požgan: kaj kmalu se je mati preselila nazaj na Babno polico, v domačo kaščo, ki si jo je za silo uredila za prebivanje... Spet so njive preplegle brazde, polje je spet rodilo. In spet je mati Helena dajala partizanom, kar je mogla, čeprav je bila sama potrebna pomoči. Nikoli ni omahovala, tudi v najhujših trenutkih je verjela, da bo napočila ura naše končne zmage.

Da, Helena Mlakar je bila slovenska partizanska mati, pred kakršnimi se je treba odkriti. Narod, ki mu stoje ob strani take matere, ne more biti premagan!

Po vsem tem si morda kdo misli, da je mati Helena uživala po osvoboditvi kdove kakšne posebne ugodnosti. Kje neki, do zadnjega je ostala skromna, in če ji je kdo omenil, kaj je storila za našo zmago, je dejala: »To, da sem pomagala partizanom, je bila moja dolžnost!« Ko so ji hoteli na občini Bežigrad, kjer je zadnja leta živela, povečati priznanim, je rekla: »Ne, ni treba povečati, nisem potrebna... Povečajte rajši tistim, ki imajo še manj kot jaz...«

Zadnja leta si je krajšala čas zlasti z branjem. Bila je redna naročnica tednika »TV 15«. Tri dni pred svojo smrtjo ga je zadnjikrat prebrala od začetka do konca... F. S.

Delovanje tiskarske tehnike okrajnega komiteja ZKS Smlednik

TISKARNA POD ŽAGO

Spomladi, še bolj pa na poletje leta 1943, je narodnoosvobodilno gibanje v takratnem rajonu, poznejšem okraju Smlednik, zelo razživelo. Na območje so prišli tovariši, ki so bili zadolženi, da ustanove nove odbore OF in da obnovijo politično dejavnost po vaseh. Vsak aktivist je imel svoje območje in tako so bili že kmalu obnovljeni že prej obstoječi odbori OF in partijske organizacije, ki so jih dopolnili še z nekaterimi novimi člani iz vrst delavcev in kmetov, največ pa so ustanovili novih. V skoraj vseh vaseh so bile na novo organizirane mladinske organizacije, aktivni SKOJ, novi odbori OF, partijske celice, gospodarski odbori, odbori AFŽ. Aktivisti so pridobivali vedno več simpatizerjev narodnoosvobodilnega boja, številni vaščani pa so dajali pomoč v hrani, obleki in drugem potrebnem materialu.

Da bi vso množico organiziranih ljudi in preko njih tudi vse druge, ki še niso bili organizirani, seznanjali z dogodki na bojiščih in z novicami iz okupirane domovine, smo začeli tovariši, ki smo bili takrat v okrajnem komiteju KPS Smlednik, razmišljati o tem, da bi na svojem območju organizirali svojo tiskarno — tehniko. Poročila in ves ostali propagandni material je v danih možnostih prihajal k nam iz škofjeloškega in kamniškega območja, vendar v mnogo premajhnih količinah. Prav takrat je na naš teren prišel iz Strazišča pri Kranju odbor OF Smlednik — Darko, ki je takoj začel na pisalni stroj tipkati razna poročila. Tega je bilo premalo, zato je tudi on začel razmišljati, da bi organiziral tiskarno na tem območju. Kmalu za Darkom je 25. septembra leta 1943 je prišel še Ivan Bokal — Slavko. Takrat sta se okrajni komitej KPS in okrajni odbor OF Smlednik največ zadrževala v tako imenovanih baronovih gozdovih okrog Smlednika. Takrat so vse terenske organizacije že dobro delovale, le »Slovenskega poročevalca«, radijskih poročil letakov, pesmaric in drugega propagandnega materiala je bilo premalo.

● Tiskanje pod smreko

Prve dni v oktobru so bili v gozdu blizu razvalin starega smledniškega gradu. Od nekod je nekdo prinesel ročni ciklostilni stroj. Kdo ga je izdelal, ni vedel nihče. Bil pa je povsem nov in odlično izdelan. Nekaj okrožnic in eno številko Slovenskega poročevalca sta tovariša Darko in Slavko (odslej bomo uporabljali zanj ju le ti dve imeni) razmnožila kar v gozdu na prostem. Zaradi vse pogostejšega dežja in mraza nista mogla več delati na prostem. Tudi pisalni in ciklostilni stroj sta bila preglasna in kaj lahko bi se zgodilo, da bi ropotanje slišalo nepoklicano uho. Nesreča bi lahko bila kljub previdnosti in pazljivosti kmalu tu. Delati v takšnih razmerah res ni bilo več mogoče, zato sta začeli iskati suh in morda tudi toplej prostor. Na predlog tedanjega sekretarja okrajnega komiteja KPS za Smlednik tovariša Karla Notarja-Kovača, sta začasno delala v Mošah pri Kozlovih, kjer sta imela v dvojnem kozolcu stroje, papir in ostali material. Delala sta tudi pri Obrulku in nekaj dni v Dragočajni. Vse te rešitve pa so bile le zasilne in začasne, zato sta še vedno iskala boljši prostor. Blížala se je zima. V nezakurjenem prostoru ni bilo več mogoče delati. Barve so se strjevale, zato so bila njuna poročila in drugi izdelki slabo tiskani in še komaj čitljivi. A delo je bilo treba opraviti. Čeprav sta pisala na kolenih, se je tipkanje slišalo tudi v drugi prostor, tega pa seveda nista želela. Zaradi potrebne tišine ponoči nista mogla delati.

Končno so ju terenci obvestili, da imajo zanju pripravljen primeren prostor v neki hiši v vasi Dragočajna. Povedali so, da hiša stoji na začetku vasi in da se je iz nje mogoče

umakniti tudi podnevi. V hiši ni otrok, ampak le mati in njena odrasla hči, ki dela v tovarni. Pozno zvečer sta odšla obložena z vsem »inventarjem« v spremstvu terenca Franca Zevnika, (ki je sobo tudi organiziral) iz Valburge.

Vsi trije so vstopili v hišo, kjer sta jih sprejeli mati in hči. Pogovarjali so se o partizanskih pohodih, o zmagah naših zaveznikov na frontah, o partizanskih brigadah in divizijah ter o junaštvu partizanov. Vse je kazalo, da niti mati niti hči nista vedeli za vzrok njihovega prihoda. Videti je bilo, da mislita, da so se pri njih ustavili le mimogrede, le toliko, da se odpočijejo in potem nadaljujejo pot. Slavko in Darko sta se vse bolj spogledovala in se nemo spraševala, kako je organiziran prostor za delovanje njune tehnike. Ko sta želela videti sobico, v kateri naj bi delala, sta spoznala, da gospodinji in njeni hčerki ni še ni nihče povedal, da želita ostati pri njihju dalj časa in da bi tukaj tudi delala. Ker pa sta že ves material prinesla s seboj in ker nista hotela popustiti, so se začeli pogovarjati o sobici. Seveda o tiskanju niso ničesar spregovorili. Končno so se le sporazumeli, da lahko ostaneta nekaj dni, vendar bosta morala biti v hiši čisto tiho, ker vsak dan hodijo mimo nje Nemci. Včasih se celo ustavijo, vendar v hiši še niso nikoli bili.

Tisto noč v hiši ni nihče spal. Hčerka je vse do jutra jokala in še vsa objokana odšla na delo. Svoje težave je zaupala prijateljici v tovarni. Domov se je vrnila že malo boljše volje, vendar jo je bilo še vedno strah. Kamrica je postala tiskarna. Partizana sta pridno delala, saj sta imela vsaj luč in toploto, vendar nista nameravala ostati dolgo, saj je njima šel hčerkin strah do živega. Kljub temu sta ostala tri tedne.

● Delo v »podmornici«

Rešitev sta našla, ko sta bila na obisku pri Kozarjevih v Valburgi. Tiste hiše danes ni več, ker jo je zalilo Zbiljsko jezero. Sosedova žaga in njen lastnik Johan Zajc sta jima bila zelo všeč. V šali je Slavko Johanu omenil, da bi se pod njegovo žago lahko uredil imeniten bunker. Johan, ki je vse življenje trdo delal, je bil partizanom naklonjen, saj je v zmagi nad Nemci videl lepše življenje. Darko in Slavka je imel zelo rad, zato jima je dovolil, da si lahko naredita bunker pod njegovo žago. O tehnikah, ki sta jo nameravala prinesiti v ta prostor, mu nista še ničesar povedala. Še tisto noč sta si ogledala prostor pod žago. Pregledala sta tudi možnosti za umik. Dela sta imela za ves teden, saj sta delala samo ponoči. Jamo sta izkopal ob betonskih temeljih na strani, kjer je tekla Sava. Izkopano zemljo sta metala v reko, ki jo je sproti odnašala. Nivo reke in tla v bunkerju so bila v isti višini, zato bi bil porast Save lahko usoden zanju in za njuno tehniko. Pozimi večje vode nista pričakovala,

na spomlad pa sta se tako nameravala umakniti. Jamo, ki je merila le 2,5 krat 2,5 metra, sta obložila s krajniki, ki sta jih dobila na žagi, pustila sta odprtino za vhod in zasilni izhod, vse skupaj pa sta zasula z zemljo in žaganjem. Vhod v bunker je bil nekaj metrov dolg rov, zasilni izhod pa prav tako rov, ki je bil narejen na nasprotni strani tako, da si lahko po njem po vseh štirih prišel v bližino prehoda med žago in mlinom na mlinska kolesa, od koder bi se lahko umaknil na otok sredi Save.

Ko sta prostor tako pripravila, sta vanj odpeljala Johana. Žagar se ni mogel načuditi lepo izdelanemu skrivališču, saj ves teden ni opazil dela bodočih »podnajemnikov«. Opazil je le to, da mu je zmanjkalo nekaj krajnikov. V novem skrivališču sta začela delati v začetku decembra. Vanj sta napeljala tudi elektriko, uredila zračenje in postavila dvojno ležišče. Naredila sta si tudi mizo, na katero sta postavila pisalni stroj, ročni ciklostilni stroj in električni rotostroj, ki sta ga dobila v tovarni Ivana Seuniga v Tacnu. Pri Adolfu Rabiču v Tacnu sta dobila tudi radio. Ves material za električno instalacijo sta dobila s transformatorske postaje v Črnučah s pomočjo Ludvika Jurčiča-Simna, ki je bil prej rajonski monter na tem območju. Ko sta vse uredila, je gospodar Johan šele videl, kaj bosta delala. Rad je zahajal k njima, ker so se veliko pogovarjali in poslušali radijska poročila.

Ob vsem tem moramo povedati, da je bila v vasi, nedaleč od njune tehnike, nemška žandarmerijska postaja, zato sta morala delati zelo previdno. Bila sta v stalnem strahu, da ju ne bi odkrili. Varnostne ukrepe sta upoštevala že pri napeljavi elektrike. Ker bi prevelika poraba električne energije v Pohanovi hiši lahko vzbudila sum, sta odcep pred števcem naredila tako, da elektrike, ki sta jo porabila v svojem skrivališču, ni beležil. Napeljavo sta tako skrila, da je niti Johan ni opazil. To ga je močno pomirilo.

Ker je bila tiskarna skoraj pod gladino Save, sta jo imenovala »podmornica« (takrat za ljubljansko ilegalno »Podmornico« nista vedela!).

Ivan Bokal-Slavko jeseni 1943

Rotostroj sta poganjala ročno, saj je bil papir, ki sta ga uporabljala, zelo različne kakovosti. Dobivala sta ga po kurirskih zvezah iz vseh mogočih krajev. Radijski sprejemnik, petcevniki super Blaupunkt, kakršnega je tiste čase imel le malokdo, je tudi brez antene odlično sprejemal. Kot smo že omenili, sta ga dobila na revers pri Adolfu Rabiču v Mengšu. Ponj je šel Slavko sam. Ko ga je že skoraj ob svitu prinesel do žage, ga z Darkom nista mogla spraviti v skrivališče, saj je bil vhod preozek. Rov sta poskušala razširiti, vendar nista uspela. Šele zvečer sta ga po zasilnem izhodu spravila v skrivališče. Kljub vsem težavam, ki sta jih imela s sprejemnikom, da sta ga spravila v skrivališče, se jima je trud bogato poplačal.

(Nadaljevanje prihodnjč)

Obsojeni za zločin, ki ga niso storili

Dvaindvajsetega februarja pred sedeminštiridesetimi leti je posebni fašistični tribunal obsodil več kot trinajst primorskih rojakov na dolgotrajne zaporne kazni od dvajset do trideset let. Vsi skupaj so bili obsojeni na tristotridaset let zapor. Najmlajšemu obsojencu je bilo osemnajst, najstarejšemu pa petinšestdeset let. Vsi so bili spoznani za krive, čeprav niso imeli nobene zveze z ubojem nekega financarja.

Obtožba jih je dolžila, da so nekega večera proti koncu novembra leta 1930 napadli italijanske financerje, ko so prišli v vas Koprivišče pri Kalu nad Kanalom ter pri tem enega do smrti pobili. Preiskava, ki je trajala kar štirinajst mesecev, obtoženim ni mogla dokazati krivde, vendar so bili kljub temu obsojeni. Nekaj mesecev pozneje je o dogodku pisal časopis »Gazzettino« in navedel, da je financerje ubil njegov tovariš zaradi ljubosumnosti, kar pa ni zadostovalo, da bi proces obnovili. Tako so morali obsojeni dolga leta presedeti v zaporih.

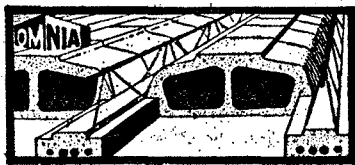
Ni lahko po sedeminštiridesetih letih ocenjevati takšen dogodek, vendar se moramo zavedati, da je fašizem obsojal tudi popolnoma nedolžne ljudi. Mnoge so mučili in obsodili, čeprav jim niso mogli dokazati nobene krivde. Kolikor lahko ugotovimo danes, je bila smrt omenjenega financerja prav slučajna. Proti koncu novembra ali že v začetku decembra sta se podala čez mejo na bohinjskih gorah Danilo Zelen in Franc Fortunat, oba prekaljena borca proti fašizmu. Oba sta pred aretacijo pobegnila od doma v Jugoslavijo in tu nadaljevala boj za osvoboditev zaslužnjene Primorske. Tistega usodnega dne sta šla čez Sočo na volčensko stran, kjer je imel Fortunat svoje tovariše protifašistične organizacije. Od tam sta šla v Podsela in nato proti Kalu nad Kanalom. Nameravala sta priti do Čepovana, kjer naj bi izpeljala neko sabotažno akcijo. Pri vasi Koprivišče sta naletela na skupino italijanskih financerjev. Mišlila sta, da ju zasledujejo, zato sta nanje streljala in se umaknila. Nameravano sabotažno akcijo sta opustila in se vrnila čez mejo. Naslednjo noč, ko sta se vračala proti Voglu, sta na plani Lom nad Poljubinjem naletela na neko laško patruljo. Italijani so za njima streljali, vendar je imel pri tem Fortunat le prestreljen klobuk. To je omenjene tovariše še bolj prepričalo, da so ju zasledovali in je bilo prav, da sta se umaknila.

O dogodku v Koprivišču pri Kanalu so se takratni fašistični časopisi močno razpisali, seveda z željo, da bi naše primorske ljudi čimbolj očrnili. Slavko Tuta iz Sosljana pri Trstu je pred leti skušal kaj več dognati o tem nenameranem umoru, ker so domačini še vedno mnenja, da je financerje ubil njegov tovariš zaradi ljubosumnosti. Verjetno pa bo držala izpoved že pokojnih Danila Zelena in Franca Fortunata (oba sta padla v narodnoosvobodilnem boju), da sta to storila onadva, ker sta bila prepričana, da jih financerji zasledujejo.

SRECKO SORLI

GRADITELJI !

OMNIA

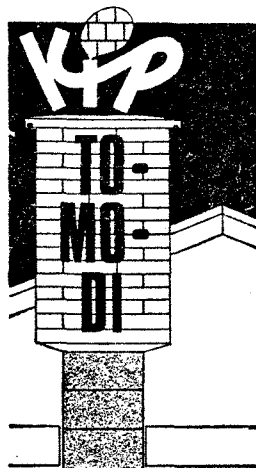
stropovi vam
omogočajo
hitro in ceneno
gradnjo objekta

PREDNOSTI:
polmontažna izvedba z
majhno uporabo lesa
nizka lastna teža omogoča
ročno dviganje na objektu

prodaja

STANDARD INVEST
LJUBLJANA, CELOVŠKA c. 89
tel. 57-477

TOPLI

MONTAŽNI DIMNIK

Z GIBLJIVO

KISLOODPORNO

OGNJESTALNO

ŠAMOTNO CEVJO

Uporablja se za peči in kotle od 4.000
do 100.000 Kcal/h

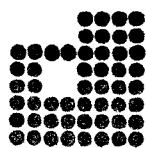
Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!

Pri gradnji svojega doma se posvetujte
s strokovnjaki Montažno industrijskega
podjetja!

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

lesnina

PROIZVODNO IN TRGOVSKO PODJETJE Z
LESOM, LESNIMI IZDELKI IN POMIŠTVOM
N. SOL. O. LJUBLJANA

TEMELJNA ORGANIZACIJA ZDRUŽENEGA DELA
MIZARSTVO-TAPETNIŠTVO-ŽAGA

DEKORLES B.O.

BREŽICE - ČRNC 30

TELEFON n.c.: (065) 72-219 • P. P. M
TELEGRAM: DEKORLES BREŽICE

BANKA ŠT. 1 51620 - 601 - 10563

Gradbeno podjetje »TEHNIKA«

LJUBLJANSKE OPEKARNE

Vošnjakova 8 — Ljubljana

TOZD LJUBLJANSKE OPEKARNE

61000 Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2

Telefoni direktor: 61-804, centrala 61-025, Industrijska prodajalna 61-965 in 61-805,

Obrat: BRDU 61-802, INDOF 58-546

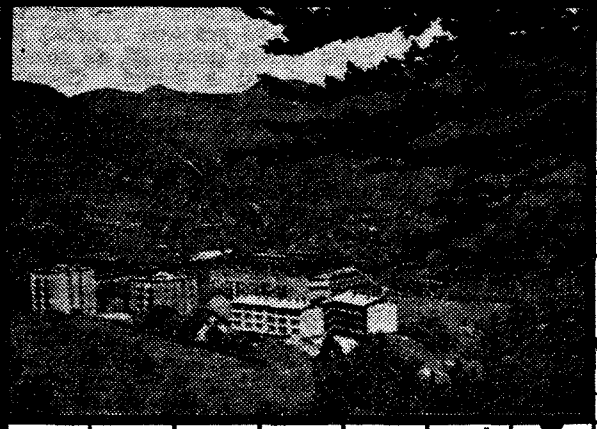
Težkoči račun: 50100 601-10077

VAM NUDIJO

Vse vrste opečnih izdelkov za nosilce, predelne stene in stropne, ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, beton-
ske strešnike.

Iz nove tovarne Keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane
in neglazirane keramične ploščice.
Informacije 6*965

KRIŽANKA

						SESTAVIL: KOPRIVSEK	SRBSKI PRIPLO- VEDNIK	SOZVOČJE	OTROŠKO Z.IME
						POŽIREK TEKOČINE			
						ZEVSOVA MATI			
						ESTONEC			
						MEĐNAROD. OLIMPIJ. KOMITE REKA			
RISAL: JAK	KRA- MARSTVO	DOMAČI UČITELJ	OSNOVNA MERA	DORE AVSEC	JEDAČA GORA SAMOSTANOV				
GORA PRI TRIGLAVU									TANTAL
TEBALDI						NEMŠKA REKA	NIKOLA TESLA IZLIV		
VULKAN NA MINDARAU				8 ALUMINIJ					
PONOVLJE, BOLEZENSKI ŽARIŠČE									
PERGAMSKI VLADAR					AFRIŠKI VELETOK LEPOTNA KRALJICA			DOMAČE M.IME	
RUDI IVANČ			PAVLOVA	ZIVO RDEČA BARVA ZORAVILO					HIMALAJ.S. KOZA
VRSTA TISK ČRK						ZMIKAVI RAJKO ILEŠIČ			
ANGLEŠKI POPEVKAR						TEKOČA VODA			
REKA V AZIJI						MITOLOŠKI LETALEC			

Že 31 let
vodilno geslo
v Sloveniji:

- ZA DRUŽINO,
- ZA STANOVANJE,
- ZA GOSPODINJSTVO,
- ZA ŠPORT
IN ODDIH

VSE BLAGO
V ENI HIŠI

TRGOVSKO PODJETJE
nama
LJUBLJANA

31 LET

VELEBLAGOVNICE

v Ljubljani, Kočevju,
Škofji Loki, Velenju,
Slovenj Gradcu in na
Ravnah na Koroškem

ter novi.
VELEBLAGOVNICE
V CERKNEM
IN V ŽALCU

TV 15

Katarina Golob

V Koprivni blizu Jakoba stoji stara koroška domačija, za katero je vedel sleherni partizan na Koroškem. To je kmetija Rojek, gospodinj pa so rekli kar partizanska mamica. Decembra lani smo se od nje za vedno poslovili. Med partizani je imela dva sinova, eden med njima je bil vojaški invalid. Mož je bil invalid še iz prve svetovne vojne.

Ohranili jo bomo v trajnem spominu.

Marija Krstinc

Na pokopališču v Suhorju smo se 12. decembra lani poslovili od Marije Krstinc (rojene Južna) iz Dragomlja. Na njeni zadnji poti so jo spremljali številni prijatelji, znanci, sorodniki, vaščani in nekdanji vojni tovariši ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij KS Suhor.

Antonija Gruber

V 79. letu starosti je 3. januarja letos umrla dobra partizanska mati Antonija Gruber. Rodila je enajst otrok, od katerih jih osem še živi. Dva sinova sta se odzvala klicu domovine in se vključila v NOB.

Antonija je bila med vojno aktivna sodelavka NOB, po vojni pa zvesta članica borčevske organizacije na Lešah pri Prevaljah.

Barbara Kostrevc

Konec decembra smo se na tržiškem pokopališču poslovili od Barbare Kostrevc, stare 72 let. Ko so okupatorji zasedli našo deželo, je bil njen mož Franci med prvimi, ki so se odločno borili s puško v roki. Za našo svobodo je dal svoje življenje leta 1942, ko je padel v težki borbi v Udenborštu. Barbara je ostala sama z otrokom in se je bolehnega prebijala skozi življenje.

Rozina Golob

Na pokopališču v Mekinjah pri Kamniku smo letos pokopali Rozino Golob, staro 85 let. Od leta 1943 je bila aktivistka na območju Kamniške Bistrice. Njen mož je bil izseljen, hčerka Mimi je bila zaprta v Ravenbrücku, sin Peter pa je bil borec NOB od leta 1943. Drugi sin je padel kot borec NOV ob koncu leta 1944.

Ves čas po vojni je bila aktivna v družbenopolitičnih organizacijah v Godiču.

Ida Kralj-Jerica

Decembra lani nas je za vedno zapustila tovarišica Ida Kralj-Jerica, iz Morskega pri Kanalu. Rodila se je leta 1921 v Tolminskem Lomu. Spomladi leta 1942 je začela organizirano in aktivno sodelovati za NOV. Še istega leta je postala sekretarka odbora OF za Tolminski Lom, ob ustanovitvi rajonskega odbora OF pa njegova članica. Zaradi svojih zaslug in aktivnosti je bila marca 1943 sprejeta v partijo. Tovarišica Ida se je vključila v enote NOV že na Vojškem. Opravljala je najrazličnejše odgovorne in zahtevne naloge v okrožnem komiteju SKOJ za Goriško in za Kanalsko-Grgarsko. S svojo aktivnostjo tudi po vojni ni prenehala.

Jože Adlešič

12. januarja letos smo se poslovili v Adlešičih od Jožeta Adlešiča, ki je začel že leta 1943 aktivno sodelovati v NOV. Bil je partizanski kurir, terenski mladinski aktivist in obveščevalec. Po kapitulaciji Italije se je priključil partizanom Karlovaškega odreda. Februarja 1944, ko ni imel niti 16 let, je stopil v Slovensko brigado. Postal je hraber mitraljezec. V boju je bil leta 1945 ranjen, za svojo hrabrost pa tudi odlikovan.

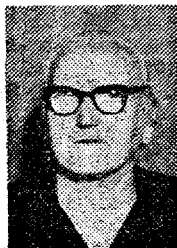

Stanko Bergant

Vse, ki smo ga poznali, je takoj po novem letu presunila vest, da je tiho in skromno kot je živel, umrl naš tovariš in nekdanji soborec Stanko Bergant.

Ze ob začetku vstaje se je vključil v vrste naprednih domačinov. Junija 1942 je postal aktivist, aprila 1944 pa obveščevalec Kokrškega odreda.

Po osvoboditvi je opravljal razne družbenopolitične naloge. Bil je tudi odlikovan z medaljo za delo.

Ivana Hiršenfelder

Pred nedavnim smo se na tržiškem pokopališču poslovili od Ivane Hiršenfelder, stare 86 let. Ze julija 1941 je odšel njen starejši sin med partizane, od koder se ni več vrnil. Moža in šestnajst let starega sina so okupatorji zaprli in oba ustrelili kot talca v Podbrezjah pri Trzinu. Ivano in njeni dve hčerki z vnukom so izselili v taborišče v Nemčijo. Kljub številnim življenjskim pretresom je ostala pogumna. Bila je odlikovana za zasluge za narod in za hrabrost. Da je bila priljubljena med ljudmi, je dokazala velika udeležba na njeni zadnji poti.

Jožef Kralj

V začetku decembra lani smo na kanalskem pokopališču pokopali tovariša Jožeta Kralja iz Nekovega. Rodil se je leta 1904. V začetku leta 1943 je bil mobiliziran v italijansko vojsko in poslan v posebni bataljon v Aquilo. Ko se je po razpadu Italije vrnil v domovino, se je takoj vključil v NOV. Bil je član odbora OF, KNOO in narodne zaščite. Za zasluge je bil odlikovan z odlikovanjem za zasluge za narod tretjega reda.

Ivan Žbogar

Na kanalskem pokopališču smo se decembra lani zadnjič poslovili od tovariša, borca, revolucionarja Ivana Žbogarja. Rodil se je leta 1904 na mali kmetiji v Kanalu. Ze kot delavec v tovarni Anhovo je bil zaveden Slovenec, revolucionarnega duha, pobudnik in organizator raznih protifašističnih akcij. Neposredno po okupaciji je začel sodelovati v NOB. Leta 1943 je bil sprejet v partijo. Svojo družino je vzgojil v napredne, zavedne in delavne člane naše družbe.

Franc Peterman

V začetku januarja letos smo spremili na zadnji poti na gorjansko pokopališče Franca Petermana iz Krnice pri Gorjah. Star je bil 82 let. France je bil v prvi svetovni vojni ranjen v pljuča in je nosil svinčenko v sebi vse do smrti. Dvaintrideset let je bil pismonoša. Med drugo svetovno vojno je bil aktivist, soustanovitelj in odbornik odbora OF v Krnici. Bil je vojni invalid in član borčevske organizacije v Gorjah. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Dr. Janko Benedik

Proti koncu januarja lani je prebivalce Bleda presunila vest, da je nenadoma umrl dr. Janko Benedik. Rodil se je v Trebinju leta 1906. Služboval je v Ljubljani, v Brezicah, v Mariboru, leta 1935 pa je prišel na Bled. Tu je prevzel mesto zdravnika splošne medicine.

Okupacijo je pričakal kot strokovno priznan in spoštovan ljudski zdravnik in blejski župan. Ze leta 1941 se je organizirano in aktivno vključil v NOB. Spominjajo se ga številni preživeli borci, ki jih je zdravil in operiral v gozdovih ali v zasebni ordinaciji.

Po vojni se je aktivno vključil v razvoj zdravstvene službe, leta 1955 pa je postal direktor Zdravstvenega doma na Bledu. Po dolgi vrsti strokovnih in družbenopolitičnih odgovornosti je omahnil sredi dela.

preberite

● Borcem in aktivistom Briško-Beneškega odreda

Obalna sekcija Briško-Beneškega odreda vabi borce in aktiviste, ki so delovali na območju Brd, Benečije, Režije, doline Soče in severovzhodne Furlanije na prvo tovariško srečanje, ki bo v soboto, 26. februarja 1977, ob 19. uri v restavraciji »Capris« (nekdanja Robja restavracija) na Titovem trgu v Koprju.

Pridite na naš prvi družabni večer z družinskimi člani in prijatelji!

Obalna sekcija Briško-Beneškega odreda Koper

● Išcem »Monografijo — zgodovino Cankarjeve brigade«

Knjiga, ki jo želim, je razprodana. Gre za »Monografijo-zgodovino Cankarjeve brigade! Moj brat je bil borec Cankarjeve brigade, a je padel. Imenovano knjigo bi morala prejeti od Odbora borcev 5. SNOUB Ivana Cankarja, pa se je pri dostavljanju nekaj zataknilo in tako sem ostala brez te, zame prav gotovo posebno dragocene knjige.

Zato prosim vse, ki bi mi bili pripravljeni knjigo prodati, da mi to sporoče na naslov: Angela Seme-Prijatelj, Vanganelška 27, p. Koper.

● Borcem 31. divizije

Borce Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade ter drugih enot 31. divizije NOV in POJ, prav tako pa tudi njihove svojce vabimo na tradicionalno

tovariško srečanje, ki bo 5. marca 1977 ob 19. uri v prostorih Doma JLA v Ljubljani.

Odbor borcev 31. divizije

● Išcem Igorja (ali Ignaca) Kužiniča

Iščem borca — interniranca Igorja (ali Ignaca) Kužiniča, rojenega leta 1913, doma iz Ljubljane ali iz okolice Ljubljane. Bil je interniran v Italijo, domov se je vrnil po vojni.

Janko Šali
Pod vinogradi 50
p. Maribor

● Kdo je poznal Staneta Simončiča?

Aprila leta 1944 je blizu Komende padel sekretar okrajnega komiteja KPS Komenda Stane Simončič, ilegalno Pet ali Danilo (ni točno znano!). Nihče od njegovih soborcev se ne spominja, od kod je bil doma. Kdo to ve? Prosim njegove sorodnike, da se mi javijo.

Jože Vidic
Povšetova 104/d
p. Ljubljana

Vsem tistim, ki so se prijavili za »SPOMINSKI POLET V EGIPT«, ki bi moral biti po programu od 28. februarja do 3. marca letos, sporočamo, da bo izlet zaradi nepredvidenih težav od 21. do 24. marca letos.

Prijave sprejema do vključno 5. marca INEX potovalna agencija Ljubljana, Titova 25 ali po telefonu 312-995.

Dne 3. februarja letos je časnik Delo na tretji strani in v uokvirjenem tekstu objavil sestavek »Zakaj tako krvava Marija« izpod peresa Bogdana Novaka, v katerem je avtor v prvem odstavku dobesedno takole zapisal:

— Angleška kraljica Krvava Marija si je zaslužila svoj vzdevek, ko je v šestnajstem stoletju z možem Filipom II. Španskim neusmiljeno preganjala in morila protestante. Krvava Marija se imenuje tudi napitek, zmešan iz paradiznikovega soka in vodke. Zdaj smo k temu pojmovu, ki sta znana po svetu, dodali še tretjega. To je naša Krvava Marija, televizijska nadaljevalnica, ki jo vsako nedeljo zvečer gledamo na malem zaslonu iz zagrebškega televizijskega studia.

Zdaj predvaja »Marijo« — kakor je njeno pravo ime — na prvem programu tudi ljubljanska televizija.

V nadaljevanju svojega razmišljanja Bogdan Novak predstavlja vrsto »odvratnih« scen, ki naj bi podkrepile kasneje zabeleženo trditev, »da je imenovana serija nič drugega kot posnemanje zahodnega filma: surovi naturalizem, scene nasilja zaradi tega, ker je to moderno in gledalci baje v tem blazno uživajo... Prodor nasilja, spretno skrit pod obleko narodno-osvobodilnega boja, revolucije, partizanstva.« In tako naprej.

Ne Marija, vojna je bila krvava!

Mira Banjac, Manca Košir in Marko Simčič v eni izmed scen televizijske nadaljevalke »Marija«

O estetski in ne nazadnje idejni vrednosti scenarija, delu Aleksandra Marovića in Sečerovića, so strokovnjaki za to področje že spregovorili. Scenarij, kakor mi je znano, je prejel dve nagradi! Tudi nekaj misli televizijskih kritikov smo prebrali. Slednje ugotavljajo, da je nadaljevalka »Marija« globoka in prepričljiva izpoved nekega časa, ki je v svojem nadaljevanju prerasla v pretresljivo pričevanje o zločinskem in neljudskem značaju nacizma.

Protislovja, ki ne vodijo samo k razmišljanju, marveč nosijo s seboj željo po pojasnilu.

Ne samo zaradi tega, da ponovimo, ker avtor sestavka z istim odnosom in nič drugačnim zvenom ne govori o Krvavi Mariji, napitku zmešanem iz paradiznikovega soka in vodke, pa o istoimenski angleški kraljici, ki je morila in preganjala, kot o naši Mariji iz Jurdola, oziroma naši Krvavi Mariji, kakor jo (ne vem, zakaj) tako vztrajno imenuje. Da ne govorim o Andričevem Mostu na Drini in znanem opisu natikanja na kol, na katerega opozarja Bogdan Novak kot na »najbolj grozljivo in pretresljivo stran jugoslovanske književnosti« ter potem zapiše, »da bi bil neki prizor, neki opis pretresljiv in prepričljiv, ni treba veliko krvi in nasilja, ne veliko krivik in beseda«. Marveč predvsem zato, ker avtor po ugotovitvi, da so se takšne krvave stvari med vojnami res dogajale, še posebej med zadnjo vojno, ki je bila ena izmed najbolj krvavih in nečloveških, pripiše: »Toda svojemu otroku ne bi dovolil gledati Krvave Marije!«

Ce pa se tehničar le za ped nagiba na stran umestnosti vprašanja, ali je in koliko je televizijska nadaljevalka »Marija« neprimerna za našega mladega človeka — kar se da razbrati iz sestavka, objavljenega v časniku Delo — je prav, da o tem javno in ostro spregovorimo. Se več: neoprostljivo je, da jo gledamo, da ji dajemo celo priznanja! Konec koncev so vse umetniške stvaritve, ki naj bi razvijale in negovale revolucionarne tradicije namenjene predvsem mladim... Njim, ki vojne niso doživljali!

In še nekaj osebnih vtisov o televizijski nadaljevalki Marija. Morda me doslej, resnici na ljubo povedano, ni povsem prepričala, nikakor pa me ni vznemirila na način, kot je vznemirila Bogdana Novaka. Nekaj pa se vendarle upam trditi: televizijsko nadaljevalko »Marija«, prvo (če se ne motim) iz te zvrsti umetniškega ustvarjanja, ki predstavlja taborišča in trpljenje v njih, torej drugo stran vojne, nič manj grozljivo, morda še bolj, toplo pozdravljam.

Ste si kdaj, tovariš Novak, ogledali film, ki ga predvajajo v Jasenovcu, tudi mlademu človeku? Kako bi jim mogli drugače predstaviti grozote, zabeležene v tem morda najstrašnejšem taborišču? Poznate znano vodilo vstaje jasenovskih taboriščnikov? »Nekdo mora ostati in generacijam prenesti sporočilo in resnico o Jasenovcu, vojni in zločinu!« so rekli. Le malo jih je ostalo živih v tem peklju, kjer so pokončali 700.000 ljudi.

Takšno resnico moramo povedati in ker Andričev, žal, nimamo na pretek, jo morajo povedati drugi, četudi včasih morda nespretno, okorno. Vredno je!

Vidite, jaz pa bi svojim otrokom dovolila gledati »Marijo«.

Zato, ker je naša, četudi je krvava. Zato, da bi živeli jutri v svetu brez vojn, v svetu smeha in brezskrbne otroške igre, v svetu ljubezni, spoštovanja. In zato, da bi se učili na primerih trpljenja naših ljudi, tudi Marije iz Jurdola, da bi videli, kako lahka je pravzaprav naša borba za še lepšo, bogatejšo in še bolj človečno prihodnost in da bi znali ceniti sedanjost, ki smo jo prejeli kot dediščino trpljenja milijonov.

In — verjemite mi, nasilje, kakršnega ponuja »Marija«, ne more rotiti nasilja! Na vprašanje, zakaj tako krvava Marija, ki ste si ga postavili v naslovu svojega sestavka, pa bi vam bolj v pojasnilo kot v odgovor, odgovorila: »Ne Marija, vojna je bila krvava!«

MILENA STRAJNAR

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Skozi taborišče smrti

To sem zapisala po pripovedovanju tete Vike Ambrožič, ki živi na Hrušici — v spomin Ambrožičevi mami

● Ravensbrück

V Ravensbrück smo prišle 15. 10. 1942.

Spominjam se, razsvetljen je bil z močnimi žarometi in ograjen z več metrov visokim obzidjem, ki je bil prepleten z žico visoke napetosti. Na obzidju so bili visoki stražni stolpi, v njih pa stražarji z brzostrelkami. Tega ne bom nikoli pozabila! Tudi tega ne, kako so nas nagnali v velikansko kopalnico in nam dali zebaste obleke, z rdečim trikotnikom in številko na rokavu.

Z menoj je bila tudi Ambrožičeva mama, moja tašča.

MLADE smo delale deset ur v dnevni in deset ur v nočni izmeni. Tudi starejšim ženskam ni bilo prizanešeno. Ob grobem obnašanju paznic so morale plesti nogavice za uniformirano osebo ter od precej oddaljene kuhinje nositi, po dve in dve, štiridesetlitrške kotle, v katerih je bilo hrane za petsto žensk, kolikor nas je bilo v baraki.

Naporno je bilo jutranje vstajanje, ko smo morale od četrte do šeste ure stati na mrazu, dežju, snegu. Tu je bila še lakota pa uši, ki so prenašale tifus, paratifus in druge bolezni. Tako, da je med nami smrt neizprosno kosila. Posebno smo se bale zdravnikov, ki so delali poizkuse, predvsem dr. Herte Oberhauser. Delala je operacije na kosteh. In to samo na dekletih, večinoma iz Poljske. Iz kosti je pobirala mozeg. Pod njenim nožem sta končali tudi dve slaboumni Slovenki, ki jih je popolnoma razrezala.

Kako hudo je bilo, kadar so odpeljali kakšno izmed naših tovarišic v krematorije, ki so neprestano goreli. Iz njih so se valili črni oblaki dima, čutiti je bilo smrad po ožganem človeškem mesu in kosteh.

● Proti Majdaneku

Komanda taborišča je 1. februarja 1944 dobila nalog iz Berlina, da naj jim pošljejo osemsto starih nemških kriminalnk za usmrtnice. V zameno so izbrali več kot dvesto Poljakinj in Čehinj, med njimi tudi mojo taščo in še tri mame, ki so bile v Ravensbrücku skupaj s hčerkami in lahko si mislite, kako žalostno je bilo to poslavljanje.

Interniranke v pisarni so zvedele za to zamenjavo ter so o tem obvestili vse jetnice, da bi to nekako preprečile. Uprava ni odstopila od svoje namere. Vse so odpeljali v kopalnico, kjer so vso noč stoje in nemočne čakale svojo žalostno usodo. Drugi dan, bilo jih je okrog tisoč, so jih odpeljali na postajo Fürstenberg. Natrpali so jih v živinske vagonce ter jih odpeljali na Poljsko. Po treh dneh vožnje brez hrane in brez vode so se ustavili na postaji Majdanek, kjer je bilo v bližini uničevalno taborišče z istim imenom. Zaradi napadov poljskih partizanov in bližajoče ruske vojske jih niso mogli oddati v taborišče, zato so jih peljali nazaj v Lublin. Ko so jih iztovorili, so bile mnoge med njimi mrtve.

Od Slovenk je prva umrla Osojnikova mama iz Orne.

Tu, v Lublinu, so jih poljske jetnice tožile, da so v Majdaneku prenehali z uničevanjem in da so konec novembra usmrtili zadnjih osemnajst tisoč. Povedale so tudi o grozotah s transporti Židov, Poljakov in jetnikov drugih narodnosti. Na samotnem polju so morali jetniki sami kopati dolge in globoke järke. Policisti so jih postavljali v vrste tako, da so ob streljanju sami popadali v järke. Mnoge so z bajoneti ubili na grozovit način. Med policisti so bili tudi taki, ki so se posebno radi izživljali nad nosečnicami. Mnoge so v tej grozoti zgubile um. Tako so dnevno pobili na tisoče in tisoče nedolžnih ljudi, tako je na tisoče in tisoče nedolžnih ljudi umiralo v strašnih bolečinah.

● Auschwitz, Uckenmarkt

Tudi Lublin so morali izprazniti in trpljenje moje tašče se je nadaljevalo v Auschwitzu. Od petnajstih Slovenk,

kolikor jih je tja prišlo iz Lublina, je ostalo živih le pet. Ena so odpeljali domov, druge pa so decembra 1944 prepeljali nazaj v Ravensbrück.

Konec januarja so skupino žensk, med njimi je bilo štirideset Slovenk, peljali v bližnje taborišče Uckenmarkt. Že prve dni jih je zaradi lakote in mraza polovica pomrla. Okostnjake so kot drva vlačili na tovarnjake in v krematorij... Ena izmed paznic jih je prišla vprašat, če želi katera nazaj v Ravensbrück. Med mnogimi se je javila tudi Dermastijeva iz Skaručne. S seboj je hotela vzeti Ambrožičevo mamo, a ji je ena izmed Slovenk v zadnjem trenutku to odsvetovala. Imela je prav! Vse, ki so se javile, so šle prostovoljno v plinsko celico. Preostale so odpeljali v dveh skupinah spet v Ravensbrück.

Med potjo je omagala še Nežka iz Kamnika, ki ji niso smele pomagati — in tako je od štiridesetih Slovenk, ki so bile v Uckenmarktu, ostali živi le Ambrožičeva mama in dr. Piskernikova iz Ljubljane.

Povedati je treba, da je med Slovenkami vladala velika sloga in da so si zelo medsebojno pomagale, kar je marsikateri rešilo življenje. Ko so, na primer, zvedele, da nameravajo usmrtiti Ambrožičevo mamo, je Marica iz Štajerske, ki je delala v pisarni, izposlovala oziroma si pomagala z lažjo, da so jo premestili v bližnje delovno taborišče, kjer so bile le mlade ženske. Nekaj časa so jo imele skrito, že tretji dan pa je šla z njimi šivat kožuhovino. Tako je zdržala do konca vojne. Povedati je treba še, da je v to taborišče konec marca prišla zdravniška komisija, da bi odbrala bolhne. Zaviadal je pravi preplah, kako rešiti Ambrožičevo mamo. Z ostanki neke šminke so jo namazale, jo skrbno počesale, pa še potrudila se je, da je mimo komisije hodila kot petnajstletno dekle. Postava ji ni bila v oviro, saj je imela takrat samo trideset kilogramov.

● Konec vojne

Tako smo nekako dočakale konec vojne. Bile smo seveda srečne, da smo ostale žive, še posebej, da je ostala živa naša Ambrožičeva mama, ki je na tej svoji poti skozi taborišča smrti šestkrat ušla sigurni smrti. To ji je uspelo s pomočjo tovarišic in z nemajmno voljo in s potrpežljivostjo, ki jo je krasila. Nacističnim krvnikom ni nikoli pokazala solz, ponosno jim je kljubovala. Tudi, ko smo se vračale domov, se je pogumno držala. Na hrbtu je imela enaindesetdeset turov, da ne govorimo o strašnih bolečinah, ki jih je trpela. Štirinšestdeset let je imela takrat Ambrožičeva mama in, kot smo že povedali, trideset kilogramov, pa je le prišla domov, kjer so jo čakale hčerke in vnuki. Vedno nas je tolažila, da bo vrag prej odnesel Hitlerja kot njo! Ob novici o Hitlerjevi smrti se je po dolgih letih trpljenja spet zasmejala. Še danes jo vidim! Dočakala je petinšestdeset let starosti, torej več kot deset let življenja v svobodi.

To sem zapisala po pripovedovanju tete Vike Ambrožič, ki živi na Hrušici — v spomin Ambrožičevi mami.

RÉNATA URSIČ

Spomenik

Sem učenka Osnovne šole Cvetka Golarja iz Škofje Loke.

Pri Svetem Duhu je spomenik, ki je posvečen padlim borcem narodnoosvobodilnega boja iz Virmaš, Svetega Duha in Dorfarjev. Na njem so vklesana imena vseh, ki so v letih od devetnajstoletja do devetnajststletja padli za svobodo naše domovine.

Zrtev za svobodo ne smemo nikoli pozabiti.

ROMANCA TRILER

Po enaintridesetih letih

Na obnovljenem grobišču stoji spomenik enajstim padlim borcem 4. krajiške brigade, ki so izgubili življenje v bojih za osvoboditev Brežic in okolice

V Brežicah vsekakor ne gre prezreti aktivnosti članov ZZB NOV. Čeprav je prvi november že zdavnaj mimo, moramo pohvaliti člane te organizacije, ki so z več kot sedemsto urami prostovoljnega dela obnovili partizansko grobišče na pokopališču v Brežicah. Brez stroškov seveda ni šlo in ti znašajo sto tisoč novih dinarjev. Na obnovljenem grobišču pa zdaj stoji spomenik, delo inž. Franja Filipičiča, enajstim padlim borcem 4. krajiške brigade, ki so izgubili življenje 9. maja 1945 v bojih za osvoboditev Brežic in okolice.

Za imena padlih smo zvedeli po enaintridesetih letih:

ŠABAN VITEKČIČ, rojen 1924 v Ilidži
VASO ZEKANOVIČ, rojen 1924 v Zenici
MIHAILO JEKIČ, rojen 1926 v Bihaču
MIHAILO JERIČ, rojen 1923 v Bihaču
LUKA KNEŽEVIČ, rojen 1913 v Sanskem mostu

ŠABAN KRESTALICA, rojen 1924 v Ilidži

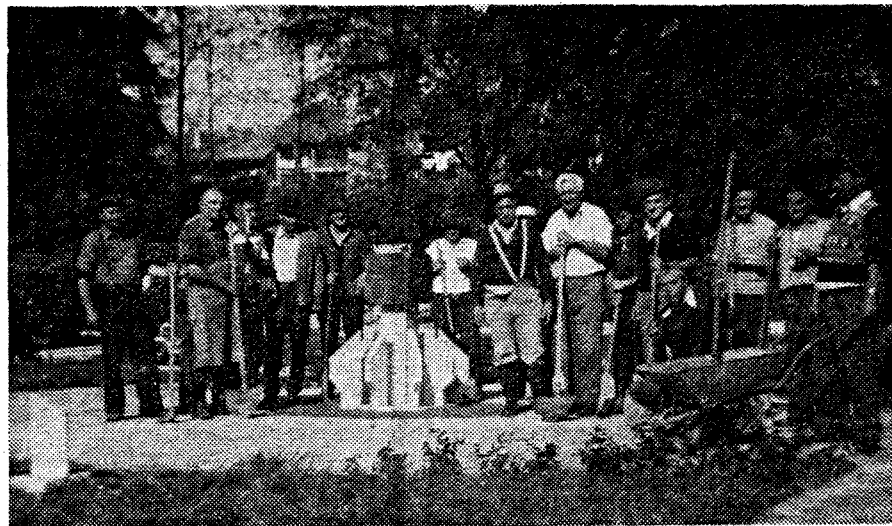
MILAN KOVČIČ, rojen 1923 v Sarajevu
PEHIM SMAJIČ, rojen 1917 v Bugojnu
FRANJO STEPIČ, rojen 1922 v Slunju
FRANJO ČEKO, rojen 1922 v Travniku
BOZO ŠIMIČ, rojen 1902 v Sarajevu

Imena, ki potrjujejo bratstvo in

enotnost naših narodov, skovano v narodnoosvobodilnem boju! Padli so daleč od svojih rojstnih krajev, za svobodo Brežic. O vsem tem sem razmišljala, ko sem pisala ta skromni zapis. Naj

povem še to, da je žalni slovesnosti na brežiškem pokopališču prisostvoval tudi Dimitrije Bajalica, komisar 4. krajiške brigade.

FANIKA ILC

Ob zaključku del na brežiškem pokopališču ...

Takrat je prvič videl partizane

To je le en dogodek, ki ga je med vojno doživel moj oče, bil pa je najlepši in ga ne bo nikoli pozabil

Ko je pri nas izbruhnila vojna, je bil moj oče star osem let. Njegov brat je bil deset let starejši in se je pridružil partizanom. Pa je iz teh dni ostalo mnogo spominov, ki se jih rad spominja in tudi pripoveduje.

Brigada, v kateri je bil očetov starejši brat, je takrat taborila na Vrsniku.

Pripoveduje, da sta se z materjo že nekaj dni pripravljala, da ga obiščeta.

Za to ni smel nihče vedeti. Vzela sta koše, kot da gresta v gozd po drva. Ko sta prišla na varno, sta koše skrila. Po nekaj urah hoda, sta prispela do vasi. Tu sta našli partizansko stražo. Oče je bil presenečen, saj je prvič videl partizane. Zajezel si je, da bi tudi on postal vojak naše vojske. Povedala sta, koga iščeta. Partizani so ju lepo sprejeli. Še bolj veselo pa je bilo, ko sta zagledala brata. Ta je očetu pokazal

svoje orožje. Partizani so ju povabili tudi na miting. To je bil za mojega očeta velik dogodek. Pel je partizanske pesmi in gledal igro, slišal pa je tudi streljanje.

To je le en dogodek, ki ga je med vojno doživel moj oče, bil pa je najlepši in ga ne bo nikoli pozabil. In še nekaj bi vam rad povedal: Sem doma iz Idrije, hodim pa v osnovno šolo, ki nosi ime Jožeta Mihevcia. DUSAN MORAVEC

Kurirske poti

Partizanski kurirji so k temu, da se je zgodovina bojev odvijala drugače, kot so želeli Nemci, mnogo pripomogli

»Kako so partizani zvedeli za nemške premike in druge novice?»

»Tudi s časopisi, ki so jih prenašali kurirji,« smo zvedeli od domačinov, ki so doživeli vojno. »Da, kurirji. To so bili fantje, včasih tudi dekleta, ki so prenašala važna sporočila, časopise, letake, revije ... Kurirji so bili tisti, ki so sprejemali in oddajali novice, žalostne in vesele, ne da bi se bali za svoje življenje, ki je bilo vedno v nevarnosti.«

Stane Biček, kmet iz Davče pripoveduje: »Naše kurirske poti so nas vodile iz Davče v Selško dolino in na Jelovico pa spet nazaj do Blegoša in Porznan.«

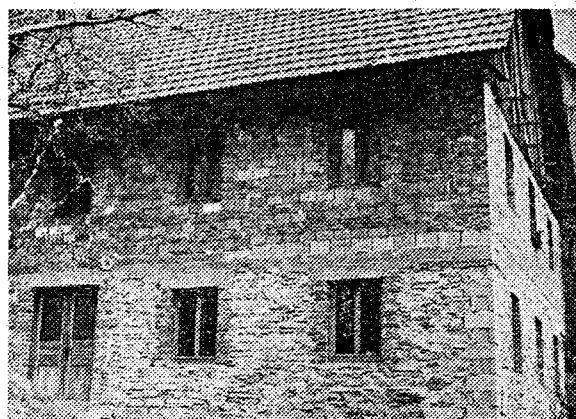
Francka Biček, Stanetova žena, pa se spominja: »Bilo je nevarno, a šlo je. Spominjam se, ko sva s sodelavko imeli polno mizo raznovrstne pošte, ki bi jo moral odnesti kurir. Tedaj sva zvedeli od domačinov, da prihajajo Nemci. Kaj zdaj? Ni nama kazalo dru-

gega, kot da sva vse pometali v peč, da je zgorelo. Bilo je škoda, a morali sva.«

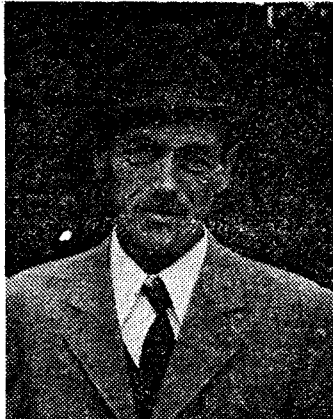
Na Blaznikovi hiši na Češnjici je spominska tabla z napisom: »Na tem mestu sta bila 18. septembra leta 1942 ubita Janez Golob in Anton Šifrar, doma iz Praprotna.«

Jože Blaznik pripoveduje: »To sta bila kurirja. Njuna pot se je vlekla od Škofje Loke preko Praprotna, Golice nad Selci, Češnjice do Davče. Pritekla počivala v Golici, so ju izdali. Pritekla sta do Češnjice in se zatekla na kozolec pri Anžiču, kjer so ju Nemci ranili. Opočevala sta se do mojega vrta in tam izdihnila.«

Partizanski kurirji so k temu, da se je zgodovina bojev odvijala drugače, kot so želeli Nemci, mnogo pripomogli. Bili so to tudi zelo mladi ljudje in kot taki so nam lahko vzorniki. Zgledujemo se po njih in naša domovina bo srečna. JOŽE BOGATAJ

Domačija »Pri Čemažarju«, med narodnoosvobodilnim bojem kurirska javka in zatočišče partizanov

Stane Biček, kurir iz Davče

kramljanje

»Zakaj ne bi na mladinski strani pisali tudi o delu borčevske organizacije, posebno, če gre za akcijo, s kakršno se lahko pohvali ZZB NOV Brežice?« je vprašanje, ki si ga je ob pisanju sestavka »Po enaintridesetih letih« prav gotovo zastavila Fanika ILC.

Prav imaš, draga Fanika! In kar sam me je, če pomislim, da je sestavek čakal na objavo več kot dva meseca. Kako pa kaj v brežiški gimnaziji? So vsebinsko tako bogati delovni načrti mladinske organizacije, s katerimi si nas že seznanila, že uresničeni? Zanima nas in, če utegneš, nam piši tudi o tem.

In zdaj Lučkino pismo:

»Po dolgem času spet pošiljam prispevek. Tokrat o razstavi v Rotovžu. Mislim, da je primeren za vaš in naš časnik TV-15. Kaj menite vi? Tale razstava je name naredila resnično močan vtis. Toda, kar nekako zbudilo me je, ko sem videla, da jo obiskujejo v glavnem starejši! Tudi vam se to najbrž ne zdi prav, kajne? Upam, draga tovarišica Milena, da mi ne zamerite prehudo, ker vam kar precej časa nisem pisala. Nisem pozabila na vas, pa tudi ne bom! Kje pa! Veste, toda malo je treba delati tudi v šoli, pa doma, kdaj napišem še kaj za drugi časopis ali radio in tako mi mine čas. Nekaj moram pa le zapisati: Od vseh časopisov mi je najljubši TV-15. Ne, ne mislim se dobrokati! To je čisto res! Pa veste, zakaj? V njem so bili objavljeni moji prvi sestavki in če teh ne bi bilo, dvomim, da bi danes pisala. Kdo ve!? In zato imam TV-15 tako rada. In zato nikoli ne bom pozabila nanj, četudi se bom redko oglašala. Saj me razumete, kajne? Naj bo dovolj o tem. Pridete kaj v Maribor? Lepo pozdravljeni vi in vsi v uredništvu, pa prijetne počitnice (seveda, če jih imate) vam želim!«

Kaj počitnice, saj še prostih uric ni veliko! No, nič ne del! Če človek prebere takšne pisemce, utrujenost kar nekam odplava. In zdaj, draga Lučka, odgovor na tvoje vprašanje! Sestavek o razstavi v mariborskem Rotovžu, ki smo ga objavili v prejšnji številki našega časnika, še kako sodi vanj. Po še nekaj me je v njem razveselilo. Veš, tista misel ob koncu, karajoča. Zdi se mi, da moram prav v tem kritičnem žganju s prstom, če temu lahko tako rečem, v »TV-15 za mladino« še marsikaj storiti. Slednja misel ne velja le tebi, marveč vsem, ki pišete za nas. Željo bomo morali verjetno v kramljanju še nekajkrat ponoviti, saj bomo na tem polju začeli pravzaprav orati ledino. Prepričana sem, da bomo uspeli! Kadarkoli smo se tega lotili, so bile naše brzoze globoke, kajne? O tem lepo govori pismo Branka Vrhovca »Vsa pohvala mladima«, ki smo ga objavili med utrinki in odmevi, tudi v prejšnji številki.

Zaslужili ste jo, pohvalo, tudi ti, moja Lučka!

Torej še enkrat: Več kritičnih misli, dobronamernih in umestnih! Le z odprtimi očmi in s poštenim srcem na pot, pa bo šlo! Tudi to je, dragi prijatelji, tisti najmlajši in nekoliko starejši, razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij. Lahko samo nekaj besed, ne več! Morda se bo tako rodila nova rubrika, ki bo »TV-15 za mladino« vsebinsko bogatila z željo, da bi bili še bolj človečna družba. Lepo pozdravljeni!

Milena

Imela je srečo

trenutku je že pokalo skozi okna v hišo. Vrgla sem se na tla, medtem se je eden izmed mojih tovarišev zgrudil s prestreljeno glavo. Padel je preko mene. Tako sem ležala živa med mrtvimi.«

Nemci so zahtevali, naj domači pridejo iz hiše. Bila so sama dekleta, štiri. Ko so stopile ven, so jih Nemci vprašali, koliko je bilo partizanov. Najmlajša in najbolj hrabra med njimi je jezikavo odvrnila: »Tisto partizanov!« Povedala je še, da so se partizani tod mudili pred desetimi minutami in da so odšli vsi, razen teh, ki so se ustavili v hiši, proti Idriji. Ne ve, kaj so si Nemci mislili. Tudi ne ve, če so ji verjeli. Ve le to, da hiše niso pregledali in da so odšli neznan kam.

»Če bi me dobili, bi me gotovo ustrelili,« je rekla partizanka Kati Ipavec, s katero sem se pogovarjal.

DEAN RISTIČ

besede in dejanja

● Boris Zihertl in njegova živa misel

Boris Zihertl, vodja partijske šole pri CK KPS na Kočevskem Rogu, avgusta 1943.

Praznujemo njegovo obletnico smrti, a se zdi, kot da v resnici še kako biva med nami. S svojim delom in s svojimi idejami, ki jih je znal tako preprosto in s prepričanjem posredovati. Vedno se je zavzemal za znanje, za bogatenje »dušev«. Brez tega ni revolucionarne marksistične misli, je trdil. V sedanjosti je videl sed preteklih časov, ki se že spogledujejo tudi s prihodnostjo.

»Velika dediščina, ki so nam jo zapustili slovenski glasbeniki napredka in narodne svobode, je naša, pripada borečemu se slovenskemu ljudstvu in nihče nam te dediščine ne more vzeti,« je zapisal leta 1944, ne da bi se v svoji skromnosti zavedal, kako bodo prav te besede veljale tudi zanj, tudi za njegovo delo. Resda današnji boj bijemo brez pušk, brez žrtev, toda v zavzetosti za novo, boljše, bolj pravično, socialistično, samoupravno, človeško, ni ta boj nič manj goreč in naporen.

DELO — 11. 2. 1977

● Ženska pravica do dela

Približujemo se marcu in praznovanju mednarodnega dneva žena. To je čas, ko bomo govorili o ženskah in o njihovih problemih, čeprav po drugi strani trdimo, da ni »ženskega vprašanja«, da je ženska integralni del sil združenega dela, delavskega razreda, da enakopravno sodeluje v vseh družbenih spremembah in v drugih zadevah in podobno.

Da pa je resničnost povsem drugačna in da mnogi ta gesla pozabijo takoj po praznovanju dneva žena, lahko pokaže, dejali bi, povsem obrobni primer. V poročilu mestnega odbora sindikata gradbenih delavcev Zagreba o opravlje-

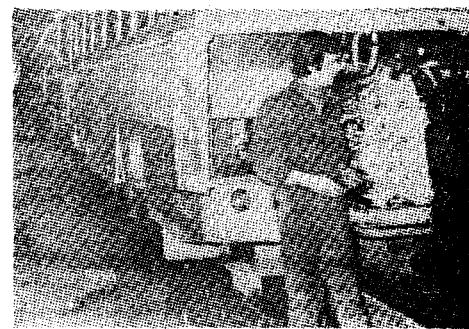
nih razpravah v temeljnih organizacijah združenega dela o družbenem dogovoru o uresničevanju kadrovske politike v delovnih organizacijah gradbeništva in industrije gradbenega materiala, pa lahko med drugim preberemo:

»Slišati je, da je mnogo žensk nezaposlenih. Treba pa je ugotoviti ali so te osebe resnično brez materialnih sredstev za življenje ali so gospodinje, ženske brez otrok, katerih možje prinašajo v hiše visoke dohodke in da le zaradi dolgočasje iščejo zaposlitev. Treba je proučiti problem nezaposlenih in s tem socialno ogroženih, da bi jih zaposlili na tista delovna mesta, ki jih zasedajo, denimo, štirje člani neke družine, od katerih ena oseba, žena, ne bi bila ogrožena, čeprav ne bi bila zaposlena.« To reč, zakaj bi ženske, če niso socialno ogrožene, hotele delati, zakaj bi uresničevale samoupravne pravice, zakaj bi bile družbeni dejavniki, zakaj bi uresničevale ustavno vlogo dela in delovnih ljudi?

RADNIČKE NOVINE — 5. 2. 1977

● Vsak tretji komunista je delavec

V partijskih organizacijah širom Jugoslavije preverjajo in analizirajo rezultate o uresničevanju nalog 10. kongresa ZKJ. Še prav živahno in zavzeto poteka to delo v glavnem mestu Makedonije, Skopju. V tem mestu je postalo partijsko življenje v zadnjih letih zelo bogato in razgibano. Komunisti v osnovnih organizacijah se vse česče ukvarjajo s ključnimi vprašanji proizvodnje in z vprašanji samoupravljanja kot tudi ekonomskega razvoja in predvsem stabilizacije. Trenutno je v Skopju približ-

no 33 tisoč članov komunistov, kar je za 39 odstotkov več kot pred tremi leti. Do takega dviga članstva je prišlo prav zaradi dejstva, da je partijska celica v združenem delu resnično vodilna sila, ki se ukvarja z bistvenimi problemi proizvodnje in življenja nasploh. Vse to pa pritegne k sodelovanju vse več delavcev, saj lahko tako zares sodelujejo pri oblikovanju svojega dela kot tudi svojega življenja.

BORBA — 5. 2. 1977

● Svet, ki nam ne more biti v ponos

Na Slovenskem ni tako velikega manj razvitega področja, kot so Slovenske gorice, ki zaostajajo v vseh pogledih: v narodnem dohodku, družbenem proizvodu, deležu sekundarne in terciarne proizvodnje, socialni strukturi ljudi in celovitem kmetijstvu.

Zaostajanje in mesto Slovenskih Goric v slovenskem prostoru ilustrirajo tudi primerjave v narodnem dohodku, družbenem proizvodu na prebivalca, socialni strukturi ljudi in razvrstitvi občin.

Pet občin, ki mejijo na Slovenske Gorice (izvzeli smo Maribor, ker bi bila sicer slika bistveno popačena), zaostajajo v narodnem dohodku za slovenskim povprečjem za 3 do 4,2-krat. Leta, ki je v osrčju tega obsežnega manj razvitega področja, je na dnu slovenske lestvice, v primerjavi z občno Ljubljano Center pa ima kar za 17,4-krat nižji narodni dohodek!

Leta 1974 smo v SR Sloveniji dosegli 34.673 dinarjev družbenega proizvoda na prebivalca, območje Slovenskih goric pa le 17.501 dinarjev ali 47 odstotkov. Kmečkih prebivalcev je še vedno okoli polovica, zaposlenost pa se le počasi približuje 20 odstotkom (v SR Sloveniji smo že pri 40 odstotkih).

VEČER — 5. 2. 1977

Razumljivo je, da konfrontacija in konflikt med Stalinom ter KP Kitajske, kot izraz nasprotujočih ideološko-političnih konceptov in ciljev, v tistem obdobju ni moglo dobiti širših in mednarodnih dimenzij iz naslednjih razlogov:

1. kitajska revolucija še ni zmaga-la (1. oktobra 1949. leta),
2. sovjetska partija s Stalinom na čelu je bila že dvajset let na oblasti in premočna napram kitajski partiji,
3. mednarodno delavsko in komunistično gibanje je bilo takrat še ideološko politično šibko in nezgrajeno (z izjemo KPJ) ter povsem pod vplivom stalinizma in Kominterne.

Poleg omenjenega Stalinovo politiko do Kitajske in njene revolucije zgovorno ilustrira dejstvo, da je SZ dajala vojaško, ekonomsko in politično moč Kuomintangu, a ne KP. Prav tako je 13. aprila 1941. leta Moskva sklenila pakt o nevtralnosti z japonsko vlado, ki je zelo škodoval kitajski revoluciji.

Omenjeni pakt v štirih členih določa, da bosta obe strani podpisnici vzdrževali vzajemne prijateljske in mirne odnose, spoštujoč ozemeljsko celovitost in nedotakljivost druge strani, ter v primeru, da bi bila ena izmed pogodbenic napadena od neke tretje sile, druga podpisnica ostane nevtralna ves čas spopada oziroma vojne.

Posledice sovjetsko-japonskega pakta o nevtralnosti so bile, da je Japonska lahko premestila velik del svojih čet iz okupirane Madžarije ter jih razporedila na bojišča osrednje Kitajske, kjer pa je glavno breme nosila in bojevala protijaponski boj kitajska Rdeča armada pod vodstvom KP. Čang Kaj Šekova armada je bila v protijaponsko vojno vključena s komaj tretjino svojih enot.

Poleg tega je znano, da so zunanji ministri ZDA, VB in ZSSR na svoji konferenci, oktobra 1943. leta v Moskvi, priznale Čang Kaj Šekovi vladi status velike sile. Podobno je bilo tudi na konferencah šefov protihitlerjevske koalicije v Kairu, Jalti, idr., kjer so ves čas računali in sodelovali s kuomintanško vlado. Moskva je imela normalne diplomatske odnose z omenjeno vlado vse do poraza Kuomintanga, sovjetski veleposlanik pa je celo pospremil to vlado iz Pekinga, ki so ga 31. januarja zmagovito zavzele enote kitajske Rdeče armade.

Po obisku v Moskvi, konec 1949. in v začetku 1950. leta, je Mao Ce-

Mao Ce-tung v času »dolgega pohoda« na Peking.

Adolf Pušnik

(5)

NASTANEK IN RAZVOJ STALINIZMA

Tung po vrnitvi v domovino ob neki priložnosti dejal:

»Celo po zmagi revolucije se je Stalin bal, da se Kitajska lahko spremeni v drugo Jugoslavijo, a da jaz lahko postanem drugi Tito...«

V razgovoru z jugoslovansko in bolgarsko delegacijo, 10. februarja, 1948. leta v Kremlju, je Stalin izjavil, da po njegovem mnenju ni pogovora za vstajo oziroma revolucijo v Kitajski, ter da bi morali kitajski komunisti razpustiti svojo armado in se priključiti Čang Kaj Seku...

Stalinova politika do kitajske socialistične revolucije in njenega vodstva je bila potemtakem ves čas motivirana in prežeta z globokim strahom pred njeno močjo in zmago, samostojnostjo in neodvisnostjo, ideološko politično fiziognomijo, nasprotujočo stalinizmu in njegovemu gospostvu, ter ne nazadnje, njenim močnim in trajnim mednarodnim vplivom in dejavnostjo.

Za ocenjevanje takih stvari pa je imel Stalin kot samopašni diktator odlično in vrhunsko razvite instinkte ter občutke, vendar je umrl prej, kot so se objektivno lahko — v kitajskem primeru, seveda — uresničile njegove slutnje in bojazni.

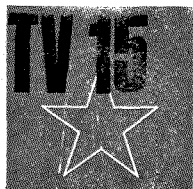
● JUGOSLOVANSKA REVOLUCIJA — NASPROTJE STALINIZMA

Po prevzemu dolžnosti generalnega sekretarja KPJ, 1937. leta, je tovariš Josip Broz Tito usmeril vse svoje in partijske sile v ideološko politično, organizacijsko in številčno krepitev ter konsolidacijo partije. Titu je tudi uspelo preprečiti Stalinovo namero o razpustitvi KPJ, kar bi imelo težke in dolgotrajne posledice na boj in socialno osvoboditev narodov Jugoslavije. Potemtakem bi bila točna ugotovitev, da so stvarne korenine naše samostojne notranje in zunanje politične poti v socializmu, samoupravljanja in neuvrčenosti, resnično že v letu 1937, s prihodom tovariša Tita na vodilno funkcijo v KPJ, vseljudsko vstajo in revolucijo ter njenim, povsem izvirnim in samoniklim jugoslovanskim družbenim bistvom.

Na I. zasedanju AVNOJ v Bihaču, 1942. leta, ni moglo priti do ustanovitve začasne vlade zaradi Stalinovega nasprotovanja, o čemer ga je pred tem obvestil Tito. Zato je vodstvo naše revolucije na II. zasedanju AVNOJ v Jajcu postavilo Stalinu v tem pogledu pred izvršeno dejstvo, ne samo z izvolitvijo NKOJ, Nacionalnega Komiteja osvoboditve Jugoslavije, v funkciji začasne vlade, temveč tudi z drugimi odloki. Moskvo je poleg NKOJ najbolj bodel v oči tisti odlok, ki je do končne osvoboditve kraljevski begunski vladi in kralju Petru v Londonu prepovedal vrnitev v domovino. Stalin je, ko so ga o tem obvestili, razkačen dejal, da je to »mož v hrbet sovjetski politiki«.

Kremeljski diktator je že vedel, zakaj je temu tako. Bilo mu je jasno, da naša revolucija in nova Jugoslavija ne bosta postali hlapčevski privesek njegovega imperija, temveč da bo le-ta samostojna, svobodna in suverena v notranjem ustroju in mednarodnopolitični dejavnosti.

V tem se Stalin res ni zmotil. Zato je 1947. leta tudi ustanovil Informacijski biro, kot nekašno novo Kominternu, s katero je nameraval podrediti Jugoslavijo in KPJ. Toda, v tem oziru je bil Stalin v več kot desetletni zamudi, pa še takrat (poizkus razpustitve KPJ) mu je spodletelo. (Se nadaljuje)

•TV-15• izhaja vsak teden — izvaja ga Zaveza Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenih borec NOV in Zveze rezerviranih vojaških starešin SR Slovenije

Uprava in naročniški oddelček •TV-15• Miklošičeva 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana: Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana telefon 320-486

● Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERŠEK
● Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA ŠTRAJNAR, TONE URBAS, LEOPOLD VERBOVŠEK, MILAN VOGEL
● Tehnični urednik: SINE KOVIČ
● Tajnica uredništva: MARA OKORN
● Telefon uredništva: 327-780
Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

Kopije pošljite na naslov: Uredništvo •TV-15•, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana. Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za •TV-15• ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

● Tisk in klišei: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35